UNIVERZITET SINGIDUNUM
DEPARTMAN ZA POSLEDIPLOMSKE STUDIJE

STUDIJSKI PROGRAM
POSLOVNA EKONOMIJA

REOSIGURANJE KAO METOD UPRAVLJANJA RIZICIMA

Master rad

Mentor:
Prof. dr Jasna Pak

Student:
Nenad Banović 401790/2009

Beograd, 2012. godine

SADRŽAJ

1. OSNOVNI PRINCIPI RASPODELE RIZIKA.....7

2. POJAM I OSNOVNE KARAKTERISTIKE REOSIGURANJA 10

2.1 . DEFINICIJA REOSIGURANJA 15
2.2 . ULOGA I ZNAČAJ REOSIGURANJA 16
2.3 . PODELA REOSIGURANJA 20
2.4 . AKTIVNA REOSIGURANJA.....21
2.5 . PASIVNA REOSIGURANJA 21

3. HOMOGENOST PORTFELJA U OSIGURANJU 23

4. MAKSIMALNI SAMOPRIDRŽAJ 26

4.1 . KARAKTERISTIKE SAMOPRIDRŽAJA.....26
4.2 . SAMOPRIDRŽAJ KAO BITAN FAKTOR UPRAVLJANJA RIZICIMA....28
4.3 . PREUZIMANJE RIZIKA 34
4.4 . SAMOPRIDRŽAJ OSIGURAVAČA I RIZIK NESOLVENTNOSTI 35
4.5 . VAŽNI FAKTORI KOJI UTIČU NA ODLUKU O VISINI SAMOPRIDRŽAJA.....36
4.6 . OSTALI FAKTORI KOJI UTIČU NA VISINU SAMOPRIDRŽAJA.....38
4.7 . POLITIKA INVESTIRANJA SLOBODNIH SREDSTAVA.....39
4.8 . ODREĐIVANJE MAKSIMALNOG SAMOPRIDRŽAJA.....40
4.8.1 PRIMER ODREĐIVANJA MAKSIMALNOG SAMOPRIDRŽAJA KOD EKSCEDENTNOG REOSIGURANJA.....43
4.8.2 PRIMER ODREĐIVANJA OPTIMALNE KVOTE KOD KVOTNOG REOSIGURANJA.....46
4.8.3 PROBLEMI U PROCESU ODREĐIVANJA SAMOPRIDRŽAJA 48
4.8.4 UJEDNAČEN I STEPENOVAN SAMOPRIDRŽAJ 50

5. MAKSIMALNO MOGUĆA ŠTETA 52

6. DOKUMENTI U REOSIGURANJU 53

6.1 . SLIP 53
6.2 . POTVRDA O POKRIĆU 55
6.3 . SERTIFIKAT U REOSIGURANJU 56

6.4 . BORDERO....56

7. UGOVORI O REOSIGURANJU....59

7.1 . VRSTE UGOVORA O REOSIGURANJU....60

7.2 . VRSTE UGOVORA O REOSIGURANJU SA STANOVIŠTA MASOVNOSTI....61

7.3 . OKVIRNI (GENERALNI) UGOVORI....61

7.4 . OPCIONI UGOVORI....62

7.5 . VRSTE UGOVORA SA STANOVIŠTA PREUZETIH OBAVEZA REOSIGURAVAČA....62

7.5.1 PROPORCIONALNI UGOVORI O REOSIGURANJU....63

7.5.1.1 KVOTNI UGOVORI O REOSIGURANJU....64

7.5.1.2 EKSCEDENTNI UGOVORI O REOSIGURANJU....64

7.5.1.3 KVOTNO- EKSCEDENTNI UGOVORI O REOSIGURANJU....66

7.5.2 NEPROPORCIONALNI UGOVORI O REOSIGURANJU....67

7.5.2.1 UGOVOR O REOSIGURANJU VIŠKA ŠTETA....68

7.5.2.2 .UGOVORI O REOSIGURANJU VIŠKA GUBITKA....69

7.5.3 PREDNOSTI I OGRANIČENJA TRANSFERA RIZIKA U REOSIGURANJU....69

7.5.4 DIREKTIVE O REOSIGURANJU I RETROCESIJI....71

8. RISK MENADŽMENT U REOSIGURANJU....72

8.1. RAZVOJ STRATEGIJE U KUPOVANJU REOSIGURANJA....73

8.2. UTVRĐIVANJE PREMIJE KOJA SE PLAĆA REOSIGURAVAČU....74

8.2.1. PROPORCIONALNA REOSIGURANJA....74

8.2.2. NEPROPORCIONALNI UGOVORI O REOSIGURANJU....75

8.2.3. METODA UTVRĐIVANJA PREMIJSKIH STOPA ZA REOSIGURANJE VIŠKA ŠTETA NA TEMELJU IZLOŽENOSTI....76

8.2.4. ISKUSTVENA METODA UTVRĐIVANJA PREMIJSKE STOPE ZA REOSIGURANJE VIŠKA ŠTETA....76

9. DEFINISANJE PROGRAMA REOSIGURANJA....79

10. SMERNICE PRILIKOM IZRADE OPTIMALNOG OBLIKA REOSIGURANJA I SAMOPRIDRŽAJA.....83

11. ZAKLJUČNA RAZMATRANJA.....88

12. LITERATURA 90

UVODNA RAZMATRANJA

Napretkom nauke i tehnike došlo je do veoma izražene koncentracije imovine velikih vrednosti. Direktni osiguravači su sve manje u stanju da sopstvenim sredstvima obezbede pokriće ovako velikih rizika, pa se nameće rešenje u tzv. atomizaciji rizika. Rizik se raspoređuje na veći broj subjekata, ponekad na veoma širokom prostoru, čime se heterogeni rizici koje osiguravač ne bi mogao da izravna, putem reosiguranja pretvaraju u homogene.

S druge strane, svaki portfelj osiguranja karakterišu štete koji se javljaju u nepravilnim vremenskim intervalima i u manjim i u većim iznosima. Ukupan iznos šteta u toku poslovne godine je podložan fluktuacijama, tj. često se dešava da stvarna ukupna šteta znatno odstupa od predviđene. Distribucijom rizika u prostoru otklanja se ili ublažava opasnost od suviše velikih opterećenja fondova osiguranja, ili čak nacionalnog bogatstva jedna regije, odnosno zemlje.

Reosiguranje svoj nastanak i postojanost duguje činjenici da niti jedno društvo za osiguranje ne može ili ne želi samo nositi sve rizike, što ih je preuzelo. Isto tako niti jedno nacionalno tržište osiguranja ne zadržava sve preuzete rizike, već ih delimično cedira na svetsko tržište reosiguranja. Drugim rečima reosiguranje kao instrument dodatne disperzije rizika nezaobilazna je potreba svakog društva za osiguranje i važna sastavnica svakog nacionalnog tržišta.

U pregledima o poslovanju najvećih društava za (re)osiguranje u svetu što ih povremeno objavljuju agenciji za ocenu boniteta Standard & Poors i A. M. Best, nema doslovno niti jednog društva koje ne bi cediralo deo svoje bruto premije u reosiguranje. Spomenuti proces disperzije rizika kroz reosiguranje teče na dva načina:

- Prostornoj - tako što pojedini rizik biva uključen u reosiguravajuću portfeljnu zajednicu u koju se slivaju rizici iz mnoštva društava za osiguranje i iz raznih zemalja sveta.Osnovna ekonomska poluga takvog izravnanja je tekuća premija.
- Vremenskoj - koja se sprovodi uz pomoć fonda preventive svih reosiguravača koji nose rizik, a funkcionišu kao svojevrsne kompenzacione posude u koje se unosi deo dobitka u profitabilnim godinama i iz kojih se namiruje „gubitak“

kada štete budu veće od tekuće premije. Uz disperziju rizika kao osnovnu funkciju reosiguranjem se postižu i dodatni učinci.

Osiguravajuće društvo se reosigurava kod jednog reosiguravača, a taj cedira dalje, ne jednom, već desetinama reosiguravača- svakome tek nekoliko postotaka ili čak promila rizika. Time se bitno umanjuje takozvani rizik likvidnosti osiguravača, tj. opasnost da reosiguravač neće biti finansijski sposoban isplatiti neku veliku štetu budući da rizik nije na jednom, već na desetinama reosiguravača.

Za malu privredu važan je još jedan učinak reosiguranja. Svaka, a posebno velika šteta predstavlja gubitak za nacionalnu privredu i po definiciji znači negativni „input“ koji deluje kao faktor smanjenja domaćeg bruto proizvoda. Deo štete u meri u kojoj je naplaćen od stranih reosiguravača potpuno poništava taj negativni učinak.

Uprkos važnosti reosiguranja za ukupno funkcionisanje osiguravajuće delatnosti, pravna regulativa reosiguranja u većini država vrlo je oskudna. Pa i od tako oskudne regulative najveći deo se odnosi na uređenje, poslovanje i porezni položaj reosiguravača. Sa aspekta ugovorenog odnosa između reosiguravača i reosiguranika propisa je malo, a i to malo često je u neobjašnjivoj kontradikciji. Takvo stanje regulative koje je ispod nivoa ekonomske važnosti reosiguranja, može se objasniti jedino činjenicama da se ono događa između dva profesionalca, pa nema potrebe da se država upliće u njihov ugovoreni odnos kako bi štitila slabijeg prinudnim normama.

1. OSNOVNI PRINCIPI RASPODELE RIZIKA

Raspodela rizika u osiguranju je naučni pristup problemu bavljenja čistim rizicima. Međutim, ne mogu se svi čisti rizici osigurati. Sa aspekta osiguravača, postoji nekoliko zahteva koji treba da budu ispunjeni:[1]

- Da postoji velika homogena zajednica rizika,
- Da je rizik slučajan i nezavisan od volje osiguranika,
- Da je rizik merljiv,
- Da ne može doći do nastanka katastrofalne štete,
- Da se verovatnoća nastanka štete može izračunati,
- Da je premija ekonomski isplativa.

Proces raspodele rizika se sastoji iz sledećih koraka: utvrđivanje ciljeva, identifikacija rizika, procena rizika,[2] razmatranje alternativa i izbor instrumenata za upravljanje rizikom, primena odluke, procena i ponovno ispitivanje (kontrola).

U neživotnim osiguranjima, osiguranje rizika može se realizovati obezbeđenjem osiguravajuće zaštite sa jednim ili sa više osiguravača. To znači, ako rizik preuzima u osiguranje više osiguravača radi se o višestrukom osiguranju, saosiguranju ili reosiguranju.[3] Razlika između saosiguranja i višestrukog osiguranja je u tome što se u saosiguranju zaključuje jedan ugovor osiguranja, a kod višestrukog osiguranja se zaključuje više ugovora o osiguranju, pri čemu osiguravači ne moraju znati i najčešće ne znaju, jedan za drugoga.

Ovakve raspodele rizika karakteristične su samo za neživotna osiguranja, jer u osiguranju lica, kako u osiguranju lica od posledica nesrećnog slučaja, tako i u

[1] Milikić, N. (2005) *Upravlajnje rizikom procene maksimalnog samopridržaja*, Specijalistički rad, Ekonomski fakultet, Beograd, str. 7
[2] Vaughan, E. and Vauhgan, T. (1995) *Essentials of Insurance*, A Risk Management Perspective, John Wiley & Sons Inc., Canada, str. 30
[3] Vujović, R. (2009) *Upravljanje rizicima i osiguranje*, Univerzitet Singidunum, Beograd, str. 507

osiguranju života, više zaključenih ugovora o osiguranju, ne mogu imati karakter višestrukog osiguranja ili saosiguranja, zbog nepostojanja obeštećujućeg karaktera.

Osiguravač je često u prilici da preuzima u osiguranje rizike koji su po veličini značajno veći od maksimalnog samopridržaja i njegovog kapaciteta. Takođe, preuzima u osiguranje i rizike kod kojih postoji mogućnost nastajanja masovnih šteta, kumula šteta i katastrofalnih šteta, koje nije u mogućnosti da samostalno nosi.[4] U tim slučajevima, obavezan je, da zaključivanjem ugovora o saosiguranju ili reosiguranju i prenošenjem viška rizika, praktično povećava sopstvene kapacitete.

Tada ukupan kapacitet osiguravača čini njegov vlastiti kapacitet, kapacitet saosiguravača ili reosiguravača. Samo izborom optimalnih rešenja u raspodeli rizika osiguravač štiti sopstvenu sigurnost, a time i sigurnost svojih osiguranika.

I pored kvalitetno zaključenih ugovora o osiguranju, adekvatno primerene premije riziku, osiguravač uvek nosi određen rizik koji prema dr Klaus Gerathewohlu proizilazi iz:[5]

- Mogućnosti da dođe do slučajnih odstupanja visine stvarnih šteta od (na osnovu statističkih proseka) očekivanih šteta (tzv. rizik slučajnih odstupanja od prosečnih vrednosti). Do tog odstupanja može doći usled nastanka većeg btroja velikih šteta u toku godine, ali i zbog delovanja elementarnih sila, te akumulacije velikog broja malih šteta izazvanih poplavom, gradom , olujom i drugo.

- Promena i oscilacija u osnovnoj verovatnoći nastanka određenih šteta do kojih dolazi zbog promena unutar osiguranog portfelja (tzv. rizik promena u svojstvima osiguranog portfelja).

- Grešaka i zabuna u obračunu potrebne visine premije (tzv. greške u obračunu) do kojih dolazi npr. usled primene pogrešnih statističkih podataka, izostavljanja rezervisanih šteta i dr. Rizik slučajnih odstupanja može se manifestovati kroz dva vida: mogućnošću nastanka velike štete na jednom riziku i delovanjem elementarnih sila, te akumulacijom velikog broja malih i srednjih šteta.

[4] Stamenković, D., Vasić, L. i Grbović, M. (2001) *Risk Menadžment i osiguranje*, Preventivno inženjerstvo, broj 4, str.5
[5] Gerathewohlu, K. (2010) *Ruckversicherung Grundlagen und Praxix*, Band 1, str. 61

Najčešće se ova tri vida komponenti rizika u različitim intenzitetima pojavljuju istovremeno,[6] veoma retko odvojeno, pa zato reosiguranje ovih rizika predstavlja veoma složen zadatak koji se rešava pojedinačnim razmatranjem karakteristika portfelja, i nakon toga odlučivanjem.

Osnovna raspodela rizika vrši se na sledeći način:

- Primarna raspodela u koju spada raspodela rizika u sopstvenom portfelju i saosiguranje i
- Sekundarnu u koju spada reosiguranje.

[6] Doklesić, V. (2008) *Značaj pravilnog određivanja maksimalnog samopridržaja u osiguranju*, Master rad, Univerzitet Singidunum, Beograd, str. 7

2. POJAM I OSNOVNE KARAKTERISTIKE REOSIGURANJA

U današnjem svetu, gotovo da i ne postoji rizik koji preti delimičnom ili totalnom uništenju materijalnih ili kulturnih dobara, a koji se ne može zaštititti putem osiguranja. Međutim, mnogo je rizika čijim bi ostvarenjem nastale štete koje ne bi mogle da nadoknade ni velike osiguravajuće kompanije u svetu, a pogotovo nijedna osiguravajuća organizacija kod nas. Najrečitiji primer za objašnjenje ovakvih slučajeva može da bude totalno uništenje rafinerije nafte, prekomorskog broda ili džambo- džeta. Rizici kojima su izloženi ovi objekti su brojni, i pored mera preventive i zaštite, vrlo su česti.[7] Uništenje ovakvih kapaciteta predstavljalo bi ozbiljnu stavku i za privredu zemlje, a o osiguranju da se i ne govori. Iz tih razloga, osiguravajuće kompanije ili društva nalaze rešenje putem sopstvenog osiguranja od velikih i skupih šteta. To, tzv. osiguranje osiguranja,naziva se reosiguranje.

Na najjednostavnije razumevanje pojma reosiguranja ukazuje samo korišćenje reči „re“ koja implicira da se nešto ponovno događa, u ovom slučaju javlja se osiguranje rizika već prihvaćenih u osiguravajuće pokriće. Naime, reosiguranje predstavlja produžetak koncepta osiguranja u smislu da ono omogućava transferisanje rizika u celosti ili delova rizika za koje već postoji osiguravačeva obaveza.[8]

Međusobni odnos između osiguravača i reosiguravača, reguliše se ugovorom po kome, jedna strana, reosiguravač, preuzima obavezu da drugoj strani, osiguravaču, plati deo iznosa, ili čak i čitav iznos, koji je platio, ili treba da plati osiguraniku ili osiguranicima, a osiguravač prima obavezu da reosiguravaču plati određenu premiju.[9]

Prema tome, osnovni preduslov za postojanje funkcije reosiguranja, jeste zaključeni ugovor o osiguranju. Osiguravač preuzima rizik i u onim slučajevima kada oceni da bi eventualna velika, delimična ili totalna šteta ugrozila njegovu solventnost, zadržava za sebe onoliki deo toga rizika koji u slučaju štete može isplatiti, a da istovremeno ne dovede u opasnost sopstvene fondove. Taj deo koji osiguravač zadržava za sebe, naziva se samopridržaj. Samopridržaj može biti izražen u apsolutnim ili

[7] Fusek, G. (2005) *Upravljanje rizikom u osiguranju*, Časopis Svijet osiguranja, broj 4, str. 1
[8] Dostupno na http:// www.lloyd's.com, [Pregledano 9. februara 2011.]
[9] Jankovec, I. (1968) *Ugovor o reosiguranju za uporedno pravo*, Institut za uporedno pravo, Beograd, str. 10

relativnim iznosima. Preostali deo rizika osiguravač predaje u reosiguranje. Ovako preuzeti deo rizika reosiguravač, ili u potpunosti zadržava za sebe kao sopstveni samopridržaj, ili, što je i najčešći slučaj u praksi, on sam zadržava onoliki deo koliki može pokrivati sopstvenim sredstvima, ako do štete dođe, a ostalo predaje drugom reosiguravaču.[10] Ove relacije imaju sopstvenu terminologiju, nastalu iz sledećih pojmova: osiguravač ustupa (lat. cessio- ustupati) deo obaveze reosiguravaču i on za reosiguravača time postaje cedent. Reosiguravač preuzima deo obaveze i naziva se cesionar. U slučajevima kada reosiguravač prenosi deo obaveze na druge reosiguravače, on vrši retrocesiju, pri čemu se reosiguravači koji prenose rizik nazivaju retrocedenti a reosiguravači koji prihvataju rizik retrocesionari. Na ovaj način najpre se distribuira premija, a u slučaju nastanka štete i sam iznos štete.

Prva profesionalna reosiguravajuća društva javljaju se sredinom XIX veka a danas samo u SAD postoji 175 profesionalnih reosiguravača, a u Rusiji čak 254.[11] Profesionalni reosiguravači predstavljaju kompanije koje su osnovane isključivo za pružanje usluga reosiguravajućeg pokrića I, po pravilu, kao specijalizovane kompanije za reosiguranje, ne bave se prihvatanjem rizika u osiguravajuće pokriće, odnosno ne bave se poslovima direktnog osiguranja sa osiguranicima.[12] Veliki broj profesionalnih reosiguravajućih društava nalaze se u okviru osiguravajućih grupacija koje se bave i poslovima osiguranja, bankarstvom i pružanjam finansijskih usluga, ali su ove kompanije najčešće nezavisne jedna od druge. Na primer, vodeće reosiguravajuće društvo u svetu, Munich Re, posluje u okviru Munich Re grupe koja se osim poslovima reosiguranja, koje obavlja i posredstvom sindikata Watkins u okviru Lloyds-a, bavi i poslovima osiguranja (drugi po veličini osiguravač u Nemačkoj), preko osiguravajućih društava ERGO Insurance Group i Europaische Reiseversicherung ali i poslovima upravljanja imovinom preko centra za investicioni menadžment MEAG MUNICH ERGO Asset Management GmbH.[13]Čest je slučaj i da reosiguravajuća društva, koja se osnivaju kao akcionarska društva, budu osnovana od strane jednog osiguravača, pri čemu takvi reosiguravači imaju obavezu da preuzmu u reosiguravajuće pokriće sve rizike osnivača. Reosiguravajuća društva mogu biti specijalizovana za samo jednu vrstu osiguranja ili mogu biti

[10] Andrijanić, I. i Klasić, K. (2002) *Tehnika osiguranja i reosiguranja*, Zagreb, str. 4
[11] Dostupno na http://www.oecd.org, [Pregledano 23. marta 2009.]
[12] Njegomir V. (2009), Tradicionalni i alternativni transferi rizika kao oblici upravljanja rizikom osiguranja, Fakultet tehničkih nauka, Novi Sad
[13] Dostupno na http://www.munichre.com, [Pregledano 18. decembra 2008.]

diverzifikovana, odnosno pružati reosiguravajuće pokriće za sve ili više vrsta osiguranja. Ako se bave samo određenim vrstama reosiguranja, kao što je čest slučaj sa reosiguravačima na Bermudskim ostrvima, onda su to najčešće određene vrtse imovinskih osiguranja, odnosno gotovo po pravilu određene vrste katastrofalnih rizika, kao što su na primer rizici uragana ili zemljotresa. Takođe, reosiguravači mogu biti specijalizovani samo za poslove preuzimanja rizika iznad određenog, visokog novčanog iznosa, kao i biti specijalizovani za određene vrste ugovora o reosiguranju.[14] U tom smislu, moguće je razlikovati reosiguravače koji se bave isključivo neproporcionalnim ugovorima, isključivo fakultativnim ili isključivo okvirnim ugovorima. Iako specijalizacija omogućava relativno brže obavljanje poslova reosiguranja kao i bolje upravljanje rizicima prihvaćenim u reosiguravajuće pokriće, zbog razvijene ekspertize u određenoj vrsti osiguranja,ona često može uzrokovati značajne probleme reosiguravačima u pojedinim godinama. Na primer, nakon sezone uragana iz 2005. godine, za razliku od specijalizovanih reosiguravača koji su u velikoj meri bili ugroženi i u pogledu opstanka, diverzifikovani reosiguravači ostvarili su profit.

Rang	Kompanija	Prihodi	Država	Rejting Fitch
1	Munich Re	$32,226,064,327	Nemačka	AA-
2	Swiss Re	$29,974,554,707	Švajcarska	AA-
3	Hannover Re	$11,447,151,358	Nemačka	A+
4	Berkshire Hathaway	$10,270,000,000	SAD	-
5	Lloyds of London	$8,480,643,207	Velika Britanija	A
6	SCOR	$6,798,065,589	Francuska	A-
7	Reinsurance Group of America	$4,909,030,000	SAD	-
8	XL Re	$4,573,695,000	Berm. ostrva	A+
9	Allianz Re	$4,060,085,419	Nemačka	AA-
10	Transatlantic Re	$3,952,900,000	SAD	-

Tabela 1. Vodećih deset reosiguravača u svetu u 2007 godini prema neto pripisanim premijama

Izvor: Dostupno na www.munichre.com, [23. marta 2011.]

Napretkom nauke i tehnike stvorena su ogromna materijalna dobra sa veoma izraženom koncepcijom velikih vrednosti na jednom mestu. Direktni osiguravači su sve manje u stanju da sopstvenim sredstvima obezbede pokriće ovako teških rizika, te je

[14] Vujović, R., Jovanović, A. S. i Todorović, J. (2003) *Unapređenje metoda upravljanja rizikom u industrijskim postrojenjima*, Tokovi osiguranja, broj 1-2, str. 28

jedino rešenje u tzv. atomizaciji rizika, a nju pruža reosiguranje. Rizik se raspoređuje na veći broj subjekata, ponekad na veoma širokom prostoru. Na taj način, heterogeni rizici, koje osiguravač ne bi mogao izravnati putem reosiguranja, postaju homogeni.

Preko reosiguranja ostvaruje se prostorna disperzija rizika, na taj način što reosiguravač preuzeti deo rizika tog osiguravača dalje distribuira i prenosi na druge reosiguravače u zemlji, srazmerno sopstvenom kapacitetu, odnosno kapacitetima domaćih reosiguravača, a potom „višak“ izvozi u inostranstvo. Otuda proizilazi da je reosiguranje tipičan međunarodni posao, koji danas nužno prevazilazi nacionalne i državne granice.[15] Međunarodni karakter poslova reosiguranja posebno je, u novije vreme, izražen zahvaljujući globalizaciji poslovanja, koja neminovno stvara globalnog osiguranika i globalne rizike, što zahteva i globalni pristup u sprovođenju poslova reosiguranja.[16]

Karakteristično za poslove reosiguranja je da između reosiguravača i osiguranika ne postoji nikakav pravni, pa u izvesnom smislu ni ekonomski odnos. Štaviše, u dosta slučajeva se može desiti da reosiguravač ne mora poznavati osiguranika. Sva svoja potraživanja, prilikom nastanka osiguranog slučaja, osiguranik ostvaruje na bazi ugovora o osiguranju, sklopljenog između njega i osiguravača. Analogno tome i reosiguravač je u obavezi da nadoknadi ugovoreni deo štete osiguravaču, a ne osiguraniku.

Prema važećem Zakonu o osiguranju u Srbiji,[17] poslovi reosiguranja predstavljaju zaključivanje i izvršavanje ugovora osiguranog viška rizika iznad samopridržaja jednog društva za osiguranje kod drugog društva za osiguranje koje je dobilo dozvolu za obavljanje poslova reosiguranja. Za dobijanje dozvole za obavljanje poslova reosiguranja predviđen je osnivački ulog u visini od 4,5 miliona evra u dinarskoj protivvrednosti, a superviziju poslova reosiguranja, kao i poslova osiguranja, obavlja Narodna banka Srbije. Članom 15. istog Zakona određeno je da su osiguravajuća društva dužna da deo rizika iznad samopridržaja reosiguraju kod društva za reosiguranje, čime je de facto utvrđena obaveznost zaključivanja reosiguranja kao ključnog oblika transfera rizika osiguranja, ali je određena i obaveznost osiguravajućih društava da deo rizika uvek zadržavaju u samopridržaju, čime se žele izbeći negativne prakse transfera rizika uočene u drugim

15 Marović, B. (1985) *Međunarodni transport, špedicija i osiguranje*, IMEO, Novi Sad, str. 165
16 Marović, B. i Njegomir, V. (2008) *Globalizacija svetskog tržišta osiguranja i reosiguranja*, Zbornik radova, 19. susret osiguravača i reosiguravača, Sarajevo, str. 258
17 Službeni glasnik RS, Zakon o osiguranju, član 2., br. 55/04 i 70/04

zemljama u razvoju gde osiguravajuća društva suštinski obavljaju samo usluge osiguranja a celokupne iznose obaveza transferišu na reosiguravajuća društva.[18] Takođe, istim članom Zakona utvrđena je obaveza domaćih društava za reosiguranje da delove rizika koje ne mogu pokriti svojim sredstvima, ili reosiguranjem u zemlji, reosiguraju u inostranstvu. Ova odredba Zakona o osiguranju ima protekcionističke elemente jer se osiguravajućim društvima u zemlji nameće obaveza reosiguranja u zemlji, a takođe i reosiguravajućim društvima, ali tek u okolnostima kada nije moguće obezbediti reosiguranje u zemlji- samo reosiguravajuća, a ne i osiguravajuća društva, imaju pravo transfera rizika osiguranja u inostranstvo.[19] Slične protekcionističke mere u cilju zaštite domaćeg tržišta osiguranja postoje i u drugim zemljama u razvoju. Iako ovakve mere imaju određenog opravdanja u pogledu sprečavanja odliva deviza, izgradnje i razvoja[20] domaćeg tržišta osiguranja i reosiguranja, zadržavanja većeg obima fondova osiguravajućih društava za investicije u nacionalnim okvirima i održavanje što veće nezavisnosti od ekonomskog uticaja inostranih osiguravača i reosiguravača,[21]one su po pravilu kontraproduktivne i dovode do stvaranja letargije u pogledu razvoja poslova osiguranja, sprečavaju konkurentsku utakmicu i ograničavaju razvoj proizvoda osiguranja i osigurljivost rizika, čime imaju širi društveni negativni uticaj. Upravo zbog činjenice kontraproduktivnog karaktera navedenih odredbi Zakona, kao i činjenice njihove suprotnosti sa osnovnim postulatima tržišnog privređivanja, predviđeno je njihovo ukidanje nakon isteka pet godina od članstva Srbije u Svetskoj trgovinskoj organizaciji.[22]

Značajne karakteristike delatnosti reosiguranja su i univerzalnost i masovnost.[23] Univerzalnost proizilaze iz činjenice da postoji sloboda zaključivanja ugovora o reosiguranju između reosiguravača i drugih lica u pogledu svih vrsta rizika gde postoji interes za osiguranjem kao i činjenice unificiranosti odredbi ugovora koji važe za sve na tržištu reosiguranja. Masovnost kao karakteristika reosiguranja proizilazi iz aktuarske zasnovanosti poslova osiguranja koja nalaze postojanje što većih i homogenijih zajednica rizika, s obzirom na to da se na taj način može ostavriti bolja izbalansiranost i posledična

[18] Njegomir, V. (2009) *Tradicionalni i alternativni transferi rizika kao oblici upravljanja rizikom osiguranja*, Fakultet tehničkih nauka, Novi Sad, str. 93
[19] Op. cit., str. 96
[20] Op. cit., str. 97
[21] Marović, B. i Jovanović, S. (2004) *Reosiguranje*, DDOR Novi Sad, Novi Sad, str. 22
[22] Op. cit., str. 25
[23] Op. cit., str. 29

atomiziranost rizika i redu kcija neizvesnosti u pogledu budućih obaveza po osnovu ostvarenja rizika.[24]

2.1 . DEFINICIJA REOSIGURANJA

U većini pravnih sastava kao i većini glavnih tržišta osiguranja nema jedinstvene definicije pojma reosiguranja. Najuobičajenije i i najčešće su sledeće difinicije:[25]

- Reosiguranje je ugovor koji kroz raznovrsnost tipova pokrića nudi široku raspodelu prihvaćenih rizika i prenosi ih ostalim osiguravačima kada god iznosi u riziku prelaze neto samopridržaje ili pretpostavljeni iznos štete u poslu preuzimanja rizika;
- Reosiguranje je osiguranje kod kojeg osiguravač preuzima u pokriće osiguranje od drugog osiguravača u cilju da pokrije njegovu odgovornost koju je preuzeo iz direktnog posla;
- Reosiguranje je osiguranje osiguravajuće kompanije,
- Reosiguranje je prenos dela rizika kojeg reosiguravač preuzima, stupajući u ugovoreni odnos ili prema odredbama zakona, od osiguranika, na drugog nosioca rizika- reosiguravača koji nema direktan odnos sa osiguranikom.

Osiguravajućem društvu treba reosiguranje:

- Da ograniči, limitira, koliko god je to moguće godišnju fluktuaciju šteta koje može sam nositi,
- Da se zaštiti u slučaju katastrofe

Uz pomoć reosiguranja vrši se distribucija rizika u vremenu i prostoru. Osobe i radnje u lancu distribucija rizika od osiguranika do retrocesionara su:

1. Osiguranik:

[24] Haimes, Y. (1998) *Risk modeling assessment and management*, John Wiley and Sons, New York, str. 256
[25] Časopis Osiguranje (2004) *Reosiguranje*, Robert Stude, Croatia Lloyd, Zagreb, str. 20

- Ugovorom o osiguranju koji je potvrda osiguranja, predaje rizik osiguravaču ,
- Osiguravač preuzima rizik,
- Direktni osiguravač prima rizik koji u celosti odgovara osiguraniku,
- Cesija je čin prenosa rizika u reosiguranje, reosiguravaču,
- Ako osiguranik ne želi da zadrži celi rizik, on ga cedira u celini ili delimično jednom ili većem broju reosiguravača i tako postaje cedent.

2. Reosiguravač - preuzima rizik ili deo cediranog rizika za koji odgovara direktnom osiguravaču- cedentu;
3. Retrocesija- ako reosiguravač, takođe, ne želi ili zbog svojih kapaciteta nije u mogućnosti zadržati celi rizik koji je preuzeo, on će ga preneti jednom ili više retrocesionara ili drugim reosiguravačima, te na osnovu toga postaje retrocedent.
4. Retrocesionar- prihvata deo retrocediranog rizika za koji odgovara retrocedentu, tj. reosiguravaču.

2.2 . ULOGA I ZNAČAJ REOSIGURANJA

Svaki portfelj okarakterisan je određenim brojem rizika koji su različiti po prirodi i obimu, odnosno po frekvenciji i po intenzitetu. Štete, koje su rezultata ovih rizika su slučajne i raznovrsne i stoga može doći do nastanka:[26]

- Velike štete koja utiče na pojedine rizike.
- Velike štete (akumulirane štete) nastale kao posledica jednog događaja, pri čemu je svaka velika šteta posledica mnogih pojedinačnih šteta.
- Mnogih malih šteta visoke učestalosti.
- Promene u strukturi rizika (usled promene ekonomskih, tehnoloških, političkih i socijalnih uslova).

[26] Vujović, R. (2009) *Upravljanje rizicima i osiguranje*, Univerzitet Singidunum, Beograd, str. 513

Ukoliko se ne preduzmu odgovarajuće mere, portfelj će biti neuravnotežen, direktna posledica neuravnoteženosti je da rezultati osciliraju, odnosno da idu gore i dole.[27] U zavisnosti od veličine, ovo kolebanje utiče na vrednosti koje su od vitalnog značaja za osiguravača, kao što je to solventnost, likvidnost i kontinuitet ili stabilnost rezultata. Jedan od ciljeva osiguravača je, stoga, da ograniči fluktuacije u rezultatima do određenih granica. Postoje tri načina da se ovo uradi: samoograničenje, saosiguranje i reosiguranje.

Da bi portfelj apsorbovao fluktuacije, direktni osiguravač mora da postavi svoje granice prihvatanja na neki određeni nivo, osiguravajući male i veoma male rizike ili udele u njima, da bi postigao da ima homogeni portfelj. Mogućnosti dobiti u ovakvom poslovanju su ograničene, a konkurencija koja može da prihvati veće rizike je velika. Zato osiguravači koji idu na veliki stepen samoograničenja će uvek ostati mali.

Reosiguranje je jedna od najvažnijih alatki za kontrolu velikih rizika, koja danas stoji na raspolaganju osiguravačima.[28] To je osiguranje za osiguravače. Osiguravači kupuju reosiguranje za rizike koje oni ne mogu, ili ne žele da u celosti zadrže za sebe. Reosiguravači pomažu industriji da obezbedi zaštitu za širok opseg rizika, uključujući najveće i najkompleksnije rizike koje pokriva sistem osiguranja. Korist od reosiguranja je velika, jer, između ostalog, smanjuje angažovanje kapitala i omogućava da se dobije veća zaštita po jeftinijoj ceni. Reosiguranje je, po svojoj prirodi, globalno poslovanje koje razmešta kapital preko geografskih granica i duž svih linija poslovanja.[29]

Reosiguranje je sporazum između osiguravača (cedenta) i reosiguravača. Reosiguravač prihvata da nadoknadi cedentu svu ili deo štete koju kompanija cedenta može da pretrpi pod nekim polisama osiguranja koje je ona izdala. Za uzvrat cedent plaća nagradu, obično premiju, i oktriva podatke koji su potrebni za procenu i upravljanje rizicima koje pokriva ugovor o reosiguranju.

Koliki će deo svojih poslovanja jedan osiguravač reosigurati zavisi od njegovog modela poslovanja i veličine kapitala, postojeće zakonske regulative, od njegove

[27] Op. cit., str. 513
[28] Op. cit., str. 514
[29] Dostupno na http://www.cepa.newschool.edu, [Pregledano 9. Februara 2011.]

mogućnosti da podnese rizik, od tržišnih uslova, i sl. Međutim, reosiguranju se obično pristupa u sledećim slučajevima:[30]

- Kad osiguravač ima portfelje koji su izloženi katastrofalnim događajima- kao što su oluje, zemljotresi, poplave i sl.
- Kad je osiguravač mala firma on ima mnogo veću potrebu za reosiguranjem od velikih međunarodnih firmi koje mogu da osigurane rizike diverzifikuju preko veće baze klijenata.
- Kada se osiguravač fokusira samo na nekoliko linija poslovanja ili na određenu grupu potrošača.
- Kad portfelj u sebi sadrži mali broj rizika velikog intenziteta (kao što je to recimo osiguranje aviona).
- Kad osiguravač života ima veliki udeo polisa koje u sebi sadrže elemenat rizika od smrti ili invaliditeta.
- Kad se osiguravač proširuje na nove usluge u osiguranju ili ulazi u nova geografska područja (ovo je naročito važno kod životnog osiguranja).
- Kad osiguravač izlazi iz nekih tržišta ili linija poslovanja, jer na ovaj način putem reosiguranja prebacuje one ugovore prema kojima još uvek imaju odgovornost.

Neživotno osiguranje je dominantno i čini više od 80% ukupnog ustupanja u reosiguranje. Životno reosiguranje se mnogo manje primenjuje, jer se ova vrsta osiguranja uglavnom sastoji iz štednje, što ima malu komponentu osiguranja rizika.

Severna Amerika učestvuje u oko 50% od svih cesija neživotnog osiguranja. Udeo Zapadne Evrope u cesijama je oko 34%, a preostalih 17% otpada uglavnom na Aziju. Situacija na tržištu životnog osiguranja je slična, s tim što je oko dve trećine od

[30] Marović, B. i Žarković, N. (2002) *Leksikon osiguranja*, D.P. Budućnost, Novi Sad, str. 88

svih ustupljenih premija iz Severne Amerike, 25% iz Evrope, a ostalo otpada na ostatak sveta.[31]

Severna Amerika je dominantna u neživotnom reosiguranju zbog velike izloženosti prirodnim opasnostima i veoma velikog reosiguranja građanske odgovornosti za štete trećim licima.

Reosiguranje je od velike koristi za osiguravače, jer omogućava sledeće:[32]

- Smanjuje mogućnost da dođe do negativnog rezultata poslovanja,
- Oslobađa kapital i omogućava lakše finansiranje
- Pristup stručnim istraživanjima i uslugama reosiguravača, naročito u području razvoja vrsta poslovanja, određivanju cena, pisanja osiguranja i upravljanju odštetnim zahtevima.

Kod neživotnih osiguranja dominantan faktor koji upućuje na kupovinu reosiguranja je mogućnost stabilnog poslovnog rezultata osiguranja. Na taj način osiguravač štiti svoja finansijska sredstva od velikih devijacija usled neočekivanih šteta. Ovo je veoma važno kod velikih nesreća. Na primer, samo zahvaljujući reosiguranju industrija osiguranja nije pretrpela ozbiljniji potres zbog poplava u Centralnoj i Istočnoj Evropi tokom avgusta meseca 2002.[33]

Druga velika korist od reosiguranja je da ono omogućava osiguravajućim društvima, koja se bave poslovima neživotnih osiguranja da prihvate više poslova sa istim obimom kapitala, jer kupovinom reosiguranja osiguravači prenose rizik i stoga ne moraju da alociraju kapital za ove rizike. Mogućnost da se preuzme više rizika sa istim obimom kapitala znači da primarni osiguravači mogu da prošire svoje područje delovanja.[34]

[31] Dostupno na http://www.swissre.com, [Pregledano 19. avgusta 2010.]
[32] Dorfman, M. S. (2007) *Risk Management and Insurance*, 9th edition, Pearson, Prentice Hall New Jersey, str. 521
[33] Dostupno na http://www.ipcc.ch, , [Pregledano 18. avgusta 2008.]
[34] Kočović, J. i Šulejić, P. (2006) *Osiguranje*, Čugura Print, Beograd, str. 89

2.3 . PODELA REOSIGURANJA

S obzirom na to da su mogućnosti zaštite rizika putem reosiguranja izuzetno široke i da se gotovo svakodnevno pojavljuju novi oblici reosiguravajućeg pokrića, široka je lepeza vrsta reosiguranja. Najčešće podele kreću se sa stanovišta sadržaja, pojedinosti, načina pokrića, obaveze davanja rizika u reosiguranje, načina nastanka obaveze iz osnova reosiguranja, pa zatim načina tehnike predaje rizika u reosiguranje, odnosno načela u sistemu pokrića iz ugovora o reosiguranju itd.[35]

Posmatrano sa stanovišta prostorne distribucije, prva podela bi se mogla odnositi na reosiguranje u zemlji i reosiguranje u inostranstvu.

Reosiguranje u zemlji je veoma značajno sa stanovišta odliva sredstava, namenjenih za reosiguravajuće pokriće rizika na nivou nacionalne ekonomije. Bez obzira na društveno- ekonomski i politički sistem,težnja svake zemlje je da joj odliv u inostranstvo, po bilo kom osnovu, bude optimalno dimenzioniran i omeđen. Prema tome, prva disperzija rizika u prostoru vrši se na nivou zemlje. Reosiguravajuće organizacije na nivou nacionalne privrede, u tom smislu, vrše međusobnu razmenu, po mogućnosti srodnih rizika, pa se tek nakon toga pristupa „izvozu“ preostalog dela rizika u inostranstvo. [36]

Mogućnost zadržavanja rizika u okviru nacionalnih granica, kod nas je veoma skučena i omeđena nizom faktora, što za posledicu ima zaštitu velikog dela portfelja u inostranstvu.[37]

U zavisnosti od toga da li je jedna reosiguravajuća organizacija primila ili predala rizik u reosiguranje, razlikujemo aktivna ili pasivna reosiguranja. Ove nazive ne treba prihvatiti doslovno kao aktivnost i pasivnost u obavljanju poslova reosiguranja, već je u pitanju smisao aktivnog pokrića reosiguravača i pasivna strana osiguravača, koji predajom dela obaveze iz osiguranja oslobađa obaveze aktivnog pokrića tog rizika.

---

[35] Marović, B. i Vladisavljević, Ž. (2005) *Priručnik za praksu u osiguranju i reosiguranju*, DDOR Novi Sad, str. 514
[36] Marović, B. i Kuzmanović, B. i Njegomir, V. (2009) *Osnovi osiguranja i reosiguranje*, Princip Press, Beograd, str. 394
[37] Dostupno na http://www.osiguranje.online.rs, [Pregledano 16. Juna 2011.]

2.4 . AKTIVNA REOSIGURANJA

Preuzimanje rizika u reosiguranje od strane reosiguravača, u uobičajenoj terminologiji naziva se aktivno reosiguranje. Ovi rizici se preuzimaju direktno od osiguravajućih društava, i predstavljaju najveću stavku u okviru ukupnog reosiguravajućeg pokrića. Kontinuirano, ovi poslovi mogu se proširiti na aktivna reosiguranja u zemlji i inostranstvu.[38]

Osnovni interes svakog reosiguravača je što širi obim poslova aktivnog reosiguranja, jer na taj način u sopstvenom samopridržaju može da vrši veći odabir rizika i na toj osnovi da formira sopstvene fondove, kako za pokriće troškova poslovanja, tako i za stvaranje rezervi sigurnosti. Pri tome je veoma važno da se prilikom preuzimanja rizika u aktivno reosiguravajuće pokriće priđe sa jasno određenim stavovima, baziranim na mogućnostima pokrivanja rizika u domenu sopstvenog samopridržaja, kao i realno procenjenim kretanjima ukupne nacionalne ekonomije, ako se radi o preuzimanju aktivnih poslova iz inostranstva. Ovde se misli, pre svega, na oprezan pristup kod cediranja inostranih rizika u vreme visoke devalvacije nacionalne valute. U takvim slučajevima i relativno male štete iz inostranstva mogu ozbiljno da ugroze solventnost domaćih reosiguravača.

2.5 . PASIVNA REOSIGURANJA

Slučajevi kad reosiguravač predaje deo rizika drugim reosiguravačima u retrocesiju nazivaju se pasivnim poslovima reosiguranja.[39] Kao i aktivna, tako i pasivna reosiguranja mogu biti zaključena na nivou zemlje i inostranstva, i to sve u zavisnosti od veličine rizika i mogućnosti prihvata u pokriće domaćih reosiguravača.

Pasivnom reosiguranju mora se prilaziti sa određenom dozom opreza, u čijoj osnovi treba da postoji dobro proanalizirana mogućnost pokrivanja rizika. Dok, sa jedne strane, postoji opasnost od suviše velikog odliva premije u slučaju predaje u retrocesiju i

[38] Marović B. i Kuzmanović, B. i Njegomir, V. (2009) *Osnovi osiguranja i reosiguranje*, Princip Press, Beograd. str. 395
[39] Op. cit., str. 396.

onih delova rizika koje bi reosiguravač mogao zadržati u sopstvenom samopridržaju, sa druge strane preti još veći rizik ako reosiguravač zatraži za sebe više no što mu njegove rezerve sigurnosti dozvoljavaju.

3. HOMOGENOST PORTFELJA U OSIGURANJU

Veoma je važno da osiguravač preuzimanje rizika u osiguranje obavlja srazmjerno svojim kapacitetima, ukoliko želi da adekvatno odgovori svojim obavezama, tj. naknadama šteta u osiguranom portfelju. Stvaranje portfelja osiguranja bez velikih rizika, za osiguravača sa tarifnim sistemom, koji se zasnivan na dugogodišnjim statističkim analizama, zakonu velikih brojeva i aktuarskim načelima, ne predstavlja značajan problem.[40] Ukoliko se pak, osiguravaču sa ovako homogenim portfeljom ponudi da preuzme rizik sa velikom potencijalnom štetom, neophodno je utvrditi na koji način će preuzimanje takvog rizika uticati na stepen opasnosti do tada homogenog portfelja. Sada se pred osiguravača postavlja problem finansijske mogućnosti za preuzimanje novog velikog rizika. Za problem nastale situacije razvijen je sledeći pojednostavljeni model.

Poći ćemo od pretpostavke da osiguravač na početku jednog perioda raspolaže rezervom u iznosu od Uo. Osiguravač je do trenutka t ostvario prihod na osnovu premije osiguranja u posmatranom portfelju u iznosu Pr(t), a očekivani rashod osiguravača na osnovu očekivanih šteta iznosi St(t). U trenutku t, osiguravač će raspolagati sledećim iznosom:[41]

$$U(t)= Uo+Pr(t)-St(t)$$

Kriterijum za procjenu opasnosti portfelja je vjerovatnoća p= R(t) (oznaka R dolazi od ruinprobability) da će u nekom vremenskom trenutku t iznos U(t) biti negativan:[42]

$$R(t)= P [U(t)< 0]$$

Odnosno:

$$R(t)= P[Uo+Pr(t)- St(t)< 0]$$

[40] Ćurković, M. (2004) *Časopis Osiguranje*, Croatia osiguranje, Zagreb, str. 54
[41] Rašeta, J. (2005) *Finansijska i aktuarska matematika*, Fakultet za finansijski menadžment i osiguranje, Beograd, str. 262
[42] Op. cit., str. 264

Ili:

$R(t)= P[St(t)>U0+ Pr(t)]$

Ako je:

$U(t)< 0$

Odnosno:

$Uo+ Pr(t)< St(t)$

Tada je na osnovu teorije rizika nastao slom, jer osiguravač nije u mogućnosti da sa početnim rezervama i naplaćenim premijama isplati štete nastale do trenutka t.

Međutim, u praksi se retko dešava da osiguravač za osigurani portfelj ima verovatnoću propasti R(t) = 0. Ta verovatnoća se najčešće meri promilima, što je za osiguravača prihvatljiva veličina. Preuzimanje u osiguranje rizika sa velikom potencijalnom štetom povećava verovatnoću propasti. Preuzimanjem novog rizika, osiguravač će steći dodatni prihod na ime premije osiguranja za preuzeti rizik do trenutka t, u iznosu Pr'(t) što sa prethodnom premijom daje ukupnu premiju osiguranja za celi novi portfelj u iznosu Pr(t) + Pr'(t). Takođe, očekivani rashodi po osnovu očekivanih šteta bi se uvećali za očekivani iznos štete St'(t) na preuzetom riziku, što za celi portfelj čini ukupno St(t) + St'(t).

Verovatnoća propasti R'(t) u portfelju sa velikim rizikom bi bila:[43]

$R'(t) = P[St(t) + St'(t)>Uo + Pr(t) + Pr'(t)]$

Ili:

$R'(t) = P[St(t)>Uo + Pr(t) + Pr'(t) – St'(t)]$

Gde je:

$St'(t)_> Pr'(t)$

Odakle je:

[43] Op. cit, str. 266

Rt’(t)_> R(t)

Sasvim je lako uočiti da preuzimanje velikog rizika povećava verovatnoću propasti osiguravača. Osiguravač prilikom donošenja odluke o preuzimanju ovakvog rizika ima nekoliko alternativa.

Osiguravač može da ne prihvati rizik u osiguranje, čime takođe ostaje bez značajnih sredstava na ime premije osiguranja takvog rizika.

On direktno može da utiče na smanjenje verovatnoće propasti ako je u mogućnosti da poveća početne rezerve. Podizanje premije osiguranja takođe utiče na smanjenje verovatnoće propasti, ali ono može dovesti do gubitka osiguranika.

Na kraju, ako osiguravač nije u mogućnosti da prevaziđe situaciju koja bi nastala preuzimanjem rizika sa velikom potencijalnom štetom, verovatnoća propasti se može smanjiti do prihvatljivog nivoa daljom predajom preuzetog rizika u reosiguranje.

4. MAKSIMALNI SAMOPRIDRŽAJ

Samopridržaj je jedan od osnovnih činilaca prilikom opredeljivanja koji će rizik ići u reosiguranje. To je onaj deo rizika kojeg osiguravač može da pokrije u slučaju velike, delimične ili totalne štete iz sopstvenih sredstava, ali tako da isplatom štete ne postane nesolventan. Rizik koji prihvata jedna osiguravajuća kompanija naziva se bruto rizik, a deo rizika koji zadržava za sebe posle reosiguranja naziva se neto rizik ili samopridržaj.[44]

Visina samopridržaja zavisi od niza faktora, kao što su: tehnička premija, rezerve sigurnosti, suma osiguranja, visina potencijalne štete, itd. Pravilno izračunata visina samopridržaja je od izuzetne važnosti. Prenizak samopridržaj može za kompaniju da znači veliki i nepotreban odluv premije u reosiguranje, dok previsok samopridržaj nosi opasnost da će isplatom velike štete kompanija zapasti u finansijske teškoće i postati nesolventna.[45] Određivanje maksimalnog samopridržaja je posebno osetljivo kod malih osiguravajućih kompanija, sa malim portfeljima kod kojih sigurno ne dolazi do izravnanja rizika unutar portfelja, pa je rizik gubitka i platežne nesposobnosti znatno izraženiji. Samopridržaj je deo rizika koji nosi osiguravač u proporcionalnim ugovorima o reosiguranju, dok se kod neproporcionalnih ugovora deo rizika koji nosi osiguravač naziva prioritet.

4.1 . KARAKTERISTIKE SAMOPRIDRŽAJA

Samopridržaj je deo svote osiguranja ili štete čije osiguravajuće pokriće obezbeđuje osiguravač i koji se ne predaje u reosiguranje. Drugim rečima, radi se o

[44] Kočović, J. i Šulejić, P. (1997) *Osiguranje*, Ekonomski fakultet, Beograd, str. 182
[45] Schmitter, H. (2001) *Setting Optimal Reinsurance Retentions*, Tehnical Communications, Chief Underwritting Office, Swiss Re, str. 6

najvećem iznosu koji osiguravač može prihvatiti za pojedini rizik, odnosno ukupno za sve rizike iz svog portfelja osiguranja, a da po njegovoj isplati iz sopstvenih sredstava ne postane neplatežan. [46]

Određivanje visine samopridržaja izuzetno je važan posao za svakog osiguravača koji pravilno i odgovorno koristi svoj osiguravajući kapacitet. To pitanje se u našoj zemlji uređuje opštim i poslovnim aktima osiguravajućeg društva. Izuzetno je važno da osiguravač ispravno odredi visinu svog samopridržaja, jer bi se u suprotnom dešavalo da mu reosiguranje pruža preveliko ili premalo obezbeđenje. Njegova visina određuje se u svakom pojedinačnom ugovoru o reosiguranju. Pri tome se polazi od svote osiguranja, očekivane štete, te od veličine portfelja osiguranja koje upravo srazmerno utiče na veličinu samopridržaja.[47]

O tačnoj definiciji šta čini limit samopridržaja moglo bi se diskutovati. Može biti definisan kao maksimalni gubitak ili šteta koju osiguravajuće društvo želi nositi samo ili na svoj teret, bilo na osnovu jednog rizika, akumulacije šteta koje proizilaze iz jednog štetnog događaja ili određenog perioda. Tako će za osiguranje imovine koje uključuje pokriće od prirodnih opasnosti pojedina osiguravajuća društva trebati da utvrde posebne iznose samopridržaja za pojedinačne rizike (požar, šomaž, tehnička osiguranja), velike rizike i ukupne štete iz jednog štetnog događaja.[48] Ako osiguravači ugovaraju rizike podložne velikoj fluktuaciji u ukupnim godišnjim štetama, kao što je osiguranje od grada, moraće odlučiti i koje ukupne štete žele i mogu podneti na vlastiti teret u pojedinoj godini.

Osiguravači krupne rizike obično većim delom predaju u reosiguranje. Premija osiguranja koja otpada na onaj deo rizika preostao osiguravaču i koji je pokriven njegovim samopridržajem naziva se samopridržajna premija. Reč je, dakle, o delu premije koji osiguravač zadržava za sebe posle plaćanja reosiguranja.

[46] Marović, B. i Žarković, N. (2009), *Leksikon osiguranja*, Beograd, str. 412
[47] Op. cit., str. 420
[48] Op. cit., str. 421

4.2. SAMOPRIDRŽAJ KAO BITAN FAKTOR UPRAVLJANJA RIZICIMA

Upravljanje rizikom je proces koji ima za cilj da zaštiti imovinu i profit organizacije smanjenjem potencijala za gubitak. To je proces koji se može definisati kao donošenje i primena odluka o aktivnostima za smanjenje verovatnoće i/ili posledica neželjenih događaja. Predstavlja opštu upravljačku funkciju koja nastoji da identifikuje i proceni rizike i upozna organizaciju sa uzrocima i posledicama (efektima) rizika. Radi razumevanja osnovnih principa upravljanja rizikom najpre će biti definisani pojam rizika, neizvesnosti, opasnosti i hazarda.[49]

Rizik koji se osigurava predstavlja verovatnoću nepovoljnog odstupanja stvarnog ishoda od ishoda koji se očekuje. Sam pojam rizika se tumači i kao mogućnost nastanka štetnog događaja, sam štetni događaj, predmet osiguranja, kao i pojedina osiguranja sa stanovišta osiguravača. U slučaju velikog broja izlaganja riziku,mogu se izraditi procene o verovatnoći da će se određeni broj gubitaka dogoditi, a na osnovu tih procena mogu se dati predviđanja. Ovde, dakle, postoje očekivanja da će se ostvariti predviđeni broj gubitaka. U slučaju grupnih izlaganja, stepen rizika nije verovatnoća pojedinog događaja ili gubitka, to je verovatnoća nekog ishoda različitog od predviđenog ili očekivanog.[50]U osiguravajućim društvima, aktuarska služba predviđa određeni broj i iznos šteta, a na osnovu tih predviđanja se naplaćuje premija osiguranja. Iznos predviđenih gubitaka je željeni ishod koji očekuje osiguravač. Za osiguravača, dakle, verovatnoća negativnog odstupanja gubitaka od očekivanih predstavlja rizik.[51]

Rizici mogu biti: finansijski i nefinansijski, statički i dinamički (konstantni i varijabilni), objektivni i subjektivni, osnovni i dopunski, čisti i špekulativni, merljivi i nemerljivi, rizici koji se mogu diversifikovati i rizici koji se ne mogu diversifikovati, itd.

[49]Vaughan, E. and Vaughan, T. (1995) *Essentialns of Insurance,* A Risk Management Perspective, John Wiley & Sons Inc, Canada, str. 5-7
[50]Vujović, R. (2009) *Upravljanje rizicima i osiguranje*, Univerzitet Singidunum, Beograd, str. 130
[51] Dostupno na http://www.aliancere.net [Pregledano 17. Septembra 2007.]

Tehnički rizici koji se javljaju u osiguranju su: rizik slučaja, rizik katastrofe i rizik zablude. Rizik slučaja predstavlja opasnost da broj i visina šteta poprime razmere koje prevazilaze osnove na kojima je počivalo utvrđivanje premije osiguranja. Obuhvata normalan rizik slučaja, rizik kumula i rizik promene. Normalan rizik slučaja predstavlja opasnost da broj i visina šteta u jednoj godini odstupe od očekivanih. Rizik kumula predstavlja opasnost da će doći do kumuliranja šteta po osnovu jednog štetnog događaja. Rizik promene predstavlja rizik da će doći do značajnijeg odstupanja broja i visine šteta od očekivanih usled značajnijih promena privrednih, političkih i drugih okolnosti. Rizik katastrofe predstavlja opasnost od nastanka šteta sa katastrofalnim posledicama. Rizik zablude predstavlja rizik da će doći do netačnog obračuna premija, jer su tehničke osnove kalkulacije netačne.[52]

Neizvesnost predstavlja psihološki odraz nedostatka znanja o budućnosti. Odnosi se na stav koji karakteriše nesigurnost, zasnovan na nedostatku znanja o tome šta će se ili neće dogoditi u budućnosti. Postojanje rizika, stanje ili splet okolnosti u kojima se gubitak može dogoditi, stvara neizvesnost kod pojedinaca koji prepoznaju rizik. To je „stanje duha“, jer se javlja kada pojedinac uočava da se ishodi ne mogu znati sa izvesnošću i razlikuje se od pojedinca do pojedinca.

Opasnost je uzrok gubitka. Zato se i govori o opasnosti požara, oluje, grada i sl.

Hazard je stanje koje može da stvori ili poveća mogućnost gubitka koje potiče od date opasnosti. Moguće je da nešto bude i opasnost i hazard.

U procesu upravljanja rizikom, od suštinske važnosti je određivanje sopstvenih kapaciteta za nošenje rizika, kao i razumevanje opasnosti koje se javljaju prilikom obavljanja delatnosti.[53]Identifikacija opasnosti, analiza i procena rizika su aktivnosti na osnovu kojih se određuje verovatnoća da se rizik dogodi, kao i njegova oštrina u slučaju da se dogodi. Na osnovu dobijenih rezultata se donosi odluka kako će se sa rizikom postupati, tj. da li da se rizik izbegne, smanji (predupredi) ili prenese.

Upravljanje rizikom doprinosi poboljšanju rezultata preuzimanja rizika u osiguranje. Procena rizika daje mogućnost izbora rizika, omogućava prilagođavanje

[52]Kočović, J. (2001) *Osiguranje*, Ekonomski fakultet, Beograd, str. 259
[53]Klobučar, D. (2007) *Risk management i osiguranje*, Zagreb, str. 527-529

premijskih stopa kvalitetu rizika, optimizaciju alokacije sredstava i uspostavljanje dugoročnog odnosa sa osiguranikom.

Upravljanje rizikom u osiguranju je naučni pristup problemu bavljenja čistim rizicima. Međutim, ne mogu se svi čisti rizici osigurati.

Prvi korak u procesu upravljanja rizikom je utvrđivanje ciljeva programa za upravljanje rizikom. Primarni cilj upravljanja rizikom je očuvanje efikasnosti delovanja organizacije. To dovodi do izbegavanja finansijske katastrofe koja bi mogla da rezultuje bankrotom ili da spreči organizaciju u obavljanju njenih funkcija.[54]

Pre nego što se bilo šta može učiniti sa rizicima, mora ih se najpre postati svestan, tj. oni se moraju identifikovati. Istraživanje delatnosti organizacije mora da otkrije rizike kojima je ona izložena, odnosno izvore rizika, hazarde, faktore rizika i opasnosti i izloženost riziku.[55]Teško je uopšteno govoriti o rizicima s kojima se određena organizacija susreće, jer razlike u postupcima i uslovima prouzrokuju i različite rizike. Neki rizici su relativno očigledni, dok postoje mnogi koji se teže uočavaju i često se previde.

Jednom identifikovani rizici se moraju proceniti. To podrazumeva merenje veličine potencijalnog gubitka i verovatnoće njegovog nastanka. Takođe se utvrđuje i međusobni uticaj rizika. [56]Dve opšte mere razmera gubitka su maksimalno mogući gubitak i maksimalno verovatan gubitak. Maksimalno mogući gubitak je najveći iznos štete koja može da nastane. Maksimalno verovatan gubitak je najveći iznos štete za koji menadžer rizika veruje da je verovatan da nastane. Drugim rečima, nije verovatno da će šteta preći maksimalno verovatan gubitak, dok šteta ne može preći maksimalno mogući gubitak. Od ove dve mere, maksimalno verovatan gubitak je najteže proceniti, a najviše se koristi.

Nakon identifikacije i procene rizika, sledeći korak je razmatranje pristupa koji se mogu koristiti u upravljanju rizicima i odabir tehnike koja bi se mogla koristiti za svaki od njih. Postoje dva osnovna pristupa upravljanju rizicima s kojima se susreću pojedinci i

[54] Schmitter, H. (2001) *Setting Optimal Reinsurance Retentions*, Tehnical Communications, Chief Underwritting Office, Swiss Re, str. 76
[55] Op. cit., 79
[56] London Market Actuaries Group Paper (1990) *Reinsurance and Retentions*, London Institut of Actuaries, str. 11

organizacije: kontrola rizika i finansiranje rizika. Kontrola rizika se zasniva na minimiziranju rizika gubitka kojima je organizacija izložena , a finansiranje rizika se zansiva na usklađivanju raspoloživih sredstava za pokrivanje gubitka, a koji proizilaze iz rizika koji preostaju nakon primene tehnike kontrole rizika. Tehnike kontrole rizika uključuju izbegavanje i smanjenje rizika, što podrazumeva sasvim jednostavne aktivnosti (provera ispravnosti nekog uređaja), do veoma složenih planova kontrole (proces u nuklearnoj elektrani). Finansiranje rizika podrazumeva obezbeđivanje finansijskih sredstava za nadoknadu šteta ili posledica štetnih događaja i podsticanja napora na prevenciji rizika. Uključuju izbor između zadržavanja rizika (obezbeđivanje sopstvenih sredstava) i prenosa rizika (na osiguravajuću kompaniju).[57]Tehnike upravljanja rizikom su, dakle, izbegavanje, smanjenje, zadržavanje i prenos rizika.

Sledeći korak u procesu upravljanja rizikom predstavlja uspostavljanje odgovarajućeg administrativnog postupka za primenu odluke.[58]

Procena i ponovno ispitivanje (kontrola) Su veoma značajni jer se okolnosti menjaju, stvaraju se novi rizici i stari nestaju. S druge strane, ovaj korak omogućava ponovni pregled odluka i otkrivanje grešaka pre nego što one postanu štetne.

Iako relativno odvojivi u teoriji, koraci u procesu upravljanja rizikom su čvrsto isprepletani u praksi. U isto vreme kada se vrši identifikacija rizika, ocenjuju se i faktori koji izazivaju događaj sa štetnim posledicama i posledice štetnog događaja. Pored toga se najverovatnije prikupljaju i statistički podaci o ranijim događajima, kako bi rizici i njihov međusobni uticaj bili bolje proučeni.[59]

Shodno prethodnim razmatranjima, može se konstatovati da upravljanje rizikom podrazumeva: upravljanje rizikom kod osiguranika, prenos (transfer) rizika sa osiguranika na osiguravača i prenos dela rizika sa osiguravača na reosiguravača. Na osnovu analize zastupljenih opasnosti i materijalne štete koju svaka od njih može da prouzrokuje i/ili dovede do drugih gubitaka u poslovnim aktivnostima, osiguranik odlučuje koje će rizike eventualno zadržati za sebe, a koje će preneti na osiguravača.[60] Svojom odlukom, osiguranik može, a često to i čini, da zadrži neke rizike koji u

[57] Trieschmann, G. (1998) *Risk Management and Insurance*, South-Western College Publishing, str. 259
[58] Op. cit., str. 262
[59] Benjamin, B. (1977) *General Insurance*, Heineman, London, str. 227
[60] Op. cit., str. 231

potpunosti mogu da se prenesu na osiguravača. Zadržavanje rizika za sebe osiguranik može da ostvari jednostavno neosiguravanjem, zatim putem samoosiguranja, franšiza, sopstvenog osiguravajućeg društva (captive) i sl. Međutim, stvaranje sopstvenog rezervnog fonda za potrebe pokrića gubitaka ako do njih dođe, nosi oportunitetni trošak. Pošto sredstva moraju da budu na raspolaganju u vreme nastajanja gubitaka, ona se moraju držati u vrlo likvidnom obliku.[61]

Sa aspekta mogućnosti za osiguranjem, sve rizike možemo podeliti u tri grupe: rizike koji se u potpunosti mogu preneti na osiguravača, rizike koji se delimično mogu preneti na osiguravača i rizike koji se uopšte ne mogu preneti na osiguravača. U rizike koji se mogu potpuno preneti na osiguravača zaključenjem osiguranja spadaju svi rizici od kojih se pruža ekonomska zaštita, bez ograničenja visine pokrića od strane osiguravača, putem vrsta osiguranja koji su njihov predmet poslovanja. U rizike koji se mogu samo delimično preneti na osiguravača spadaju rizici koji po veličini potencijalne štete ili sume osiguranja prelaze ukupne kapacitete osiguravača i svih reosiguravača (nedovoljni svetski kapaciteti ili se ne žele iskoristiti od strane reosiguravača), pa jedan deo viška rizika ostaje nepokriven (ovakvi slučajevi su retki). Tu spadaju i neki drugi posebno katastrofalni rizici koji se često ne mogu u potpunosti pokriti osiguranjem. U grupu rizika koji ne mogu da se prenesu na osiguravajuća društva spadaju rizici koji nisu obuhvaćeni nijednom vrstom osiguranja. To su, primera radi neki poslovni rizici, rizik suše u poljoprivredi i sl.

Osiguravač u mnogo slučajeva mora da preuzme u osiguranje pojedinačne rizike koji po veličini sume osiguranja ili potencijalne štete prelaze njegov kapacitet, a mora da preuzima i rizike kod kojih postoji mogućnost nastupa masovnih i katastrofalnih šteta koje nije u mogućnosti samostalno da nosi, odnosno samostalno da izravna.[62] U tim slučajevima on mora da se pobrine da putem saosiguranja ili reosiguranja poveća ukupne kapacitete preuzimanja rizika u osiguranje, pri čemu je reosiguranje daleko zastupljeniji oblik.

Prenos dela rizika iznad sopstvenih kapaciteta sa osiguravača na reosiguravače je problem koji rešavaju osiguravači putem raspodele rizika- prenošenja viška rizika u

[61] Op. cit., 231
[62] Schmitter, H. (2001) *Setting Optimal Reinsurance Retentions*, Tehnical Communications, Chief Underwritting Office, Swiss Re, str. str. 402

reosiguranje. Homogeniji portfelj je onaj čija su odstupanja suma osiguranja i visine potencijalnih šteta manja. Zadatak osiguravača je da vodi računa o tome da njegov portfelj osiguranja bude homogen, odnosno da heterogeni portfelj pretvara u homogen, što se postiže putem reosiguranja.[63] Opasnosti koje heterogeni portfelj nosi za osiguravača mogu se videti iz sledećeg primera:

Broj polisa u portfelju	Suma osiguranja po jednoj polisi	Ukupna suma osiguranja	Premijska stopa	Riziko premija za sve polise
800	10.000	8.000.000	1‰	8.000
100	20.000	2.000.000	1‰	2.000
100	40.000	4.000.000	1‰	4.000
1.000	X=14.000	14.000.000	1‰	14.000

Tabela 2. Primer heterogenog portfelja
Izvor: Dostupno na www.swissre.com, [4. Oktobra 2002.]

Ako se uzme da će broj šteta ostati u okviru statističkih razmatranja (jedna u hiljadu osiguranih rizika), ukupna šteta bi u dužem vremenskom periodu trebalo da iznosi najviše 14.000, što odgovara prikupljenoj riziko premiji. Međutim, to je samo teoretski, jer u slučaju totalne štete, pojedinačna šteta može da iznosi 10.000, 20.000 i 40.000, koliko iznose sume osiguranja po jednoj polisi. Za ovaj portfelj se može reći da je heterogen. Ako ne bi sproveo reosiguravajuću zaštitu, osiguravač bi raspolagao sa dovoljno riziko premije samo za nadoknadu štete koja bi se dogodila po polisi sa sumom osiguranja od 10.000, dok u slučaju nastupa totalne štete po polisi od 20.000 ili 40.000 ne bi raspolagao sa dovoljnom riziko premijom prikupljenom po svim polisama za pokriće štete.[64] Osiguravač ne sme da prepusti slučaju da nastupi veća šteta od prikupljene riziko premije, već mora da potraži odgovarajuću zaštitu i ovaj heterogeni portfelj homogenizuje, što čini putem reosiguranja.

Za pravilnu raspodelu rizika, neophodno je da osiguravač realno utvrdi dve veličine koje čine osnovu za raspodelu: maksimalni samopridržaj i potencijalnu štetu po riziku.

[63] Simović, T. i Vujović, R. (1997) *Osiguranje kao faktor energetske sigurnosti*, Zbornik radova sa savetovanja „Mogućnost razvoja energetike na pragu XXI veka u svetlu društveno-ekonomskog razvoja Jugoslavije“, Savez ekonomista, Beograd, str. 52
[64] Vukićević, S. i Vujović, R. (1995) *Mesto, uloga i razvoj preventivnog inženjeringa u funkciji smanjenja šteta*, Zbornik radova sa savetovanja „Preventivni inženjering u funkciji smanjenja šteta“, Preving, Beograd, str. 29

4.3 . PREUZIMANJE RIZIKA

Menadžment osiguravajućih društava mora biti svestan rizika koje je društvo preuzelo. Ovo je složen poduhvat jer su neki rizici predvidljivi, dok ima mnogo rizika čiji se nastanak teško može pretpostaviti. Ključno je proceniti kolike štete mogu nastati u jednoj poslovnoj godini što je veoma teško sa preciznošću utvrditi bez obzira što postoji statistika, što postoje aktuarski izveštaji, što se primenjuju računi verovatnoće, što postoje određene zakonitosti u učestalosti nastupanja rizika. Tako, na primer, sa veoma velikom verovatnoćom može se predvideti koliko će biti saobraćajnih udesa kao ključnog osiguranog slučaja vezanog za osiguranje auto-odgovornosti i kasko osiguranja. Sa veoma velikom izvesnošću može se predvideti koliko će smrtnih slučajeva nastupiti što je ključni osigurani slučaj kod osiguranja života. Ali je veoma teško predvidjeti koliko će požara biti u toku jedne godine, koliko će biti šteta u grani osiguranja useva. Da bi se umanjila mogućnost voluntarističke, tj. neracionalne procene rizika potrebno je:[65]

- Snimiti rizik koji se preuzima u osiguranje.
- Izvršiti detaljan uvid u opšte stanje osiguranika (detaljno se upoznati sa finansijskim stanjem preduzeća, izvršiti pregled osobe koja želi da osigura svoj život, itd.).
- Obaviti intervjue sa odgovornim licima u preduzeću, tj. sa fizičkim licem ako je ono osiguranik
- Korisititi upitnike za analizu rizika i
- Izraditi odgovarajuće dijagrame primenjujući zakone na osnovu kojih se vrši aktuarstvo.

Jedino na ovaj način osiguravajuća kompanija će postupiti profesionalno i savesno i samo tako može konstruktivno da se odnosi i prema zahtevima osiguranika i prema

[65] Pak, J., Jeremić, Lj. i Barjaktarović, L. (2012) *Osnovi osiguranja*, Univerzitet Singidunum, Beograd, str. 5

potencijalnim štetama.

4.4 . SAMOPRIDRŽAJ OSIGURAVAČA I RIZIK NESOLVENTNOSTI

Stabilnost u unutrašnjoj nivelaciji rizika u prostoru, zasniva se na povećanju broja osiguranja u odvojenim rizicima.

Treba naglasiti da usaglašenost kapitala i portfelja osiguranja obično ocenjujemo metodom margine solventnosti.

Naime, osiguravajuće društvo može raspolagati sa velikim kapitalom, a da opet ima karakteristike hazarda (veliku potencijalnu nesolventnost), [66]nestabilnost portfelja, slabu tržišnu poziciju, zanemarljivu profitabilnost i dr. Zato je pored iskaza o kapitalu kojim društvo raspolaže, vrlo važno i kakav portfelj osiguravajuća kuća ima.

Ipak, kod nekih klasa rizika nije moguće dostići takvu veličinu i homogenost portfelja koja omogućava nivelaciju rizika na prihvatljivom nivou sigurnosti. Upravo iz tog razloga pristupa se spoljašnjoj nivelaciji rizika (potreban je veći broj zaključenih osiguranja da bi izravnanje rizika bilo postignuto).

Nesolventnost osiguravajuće organizacije nastupa kada ona nije u stanju da plati svoje poslovne obaveze ukupno raspoloživim kapitalom. Ovaj pojam treba razlikovati od pojma nelikvidnosti koji označava situaciju kada osiguravajuća organizacija privremeno nije u mogućnosti da plati dospele obaveze zbog nemogućnosti naplate svojih potraživanja.[67] Međutim, treba istaći da upravo nelikvidnost dovodi do nesolventnosti.

Ipak, nesolventnost ne mora dovesti do bankrotstva osiguravajućeg društva, ukoliko je ono u mogućnosti da izvrši dokapitalizaciju ili postigne sporazum o odlaganju obaveza koje su rezultirale nesolventnošću.

Kada analiziraju rizik nesolventnosti i određuju samopridržaj, osiguravajuće kuće polaze od planirane strukture portfelja i njegove brzine razvoja.

[66] Rašeta, J. (2006) *Prilog ispitivanju karakteristika portfelja osiguranja*, Finansije, bankarstvo, revizija, osiguranje-časopis za teoriju i praksu, Fakultet za finansijski menadžment i osiguranje, Beograd, str. 103
[67] Rašeta, J. (2005) *Finansijska i aktuarska matematika*, Fakultet za finansijski menadžment i osiguranje, Beograd, str. 245

Sada ćemo pretpostaviti da se razvija novi portfelj sa stopom tehničke premije 1‰, koja je određena iz statistike rizika. Pretpostavićemo da je u stopi tehničke premije sadržana stopa doplatka za sigurnost 0,1‰ i riziko premija 0,9‰. Takođe, pretpostavićemo i da se osiguranje sprovodi sa jednakim osiguranim sumama, a osigurani rizik takav da se osigurana suma potpuno gubi sa nastupanjem osiguranog slučaja.

Uvodimo sledeće oznake:[68]

Pqr- riziko premija za jedno osiguranje

Pλ- doplatak za sigurnost za jedno osiguranje

N- broj zaključenih osiguranja

k- očekivani broj osiguranih slučajeva kod N zaključenih osiguranja

s- osigurana suma jednog osiguranja

Σs- suma osiguranja N zaključenih osiguranja

4.5 . VAŽNI FAKTORI KOJI UTIČU NA ODLUKU O VISINI SAMOPRIDRŽAJA

Najčešći cilj svakog osiguravača kada odlučuje o svojoj reosiguavajućoj zaštiti je da kontroliše sopstvenu izloženost rizicima da dovedu do finansijskih problema. Upravo zbog toga, odlučujući faktor u procesu određivanja samopridržaja mora biti identifikacija i kvantifikacija svih rizika preuzetih u portfelj osiguranja.[69] U prošlosti, osiguravači i reosiguravači su najčešće sticali potpun uvid u svoju izloženost velikim rizicima i njihovoj akumulaciji, tek nakon što se katastrofa zaista i dogodila. Poučeni time, danas osiguravači procenjuju izloženost štetnim događajima. Velika pažnja se posvećuje analizama sopstvene statistike šteta, kao i statistike šteta tržišta osiguranja u cjelini, kako bi se dobile potpunije informacije iz kojih se može izračunati raspodela šteta, kao i druge informacije potrebne za određivanje maksimalnog samopridržaja.

[68] Op. cit., str. 76
[69] Friedlos, J., Schmitter, H., und Straub E. (1997), *Setting retentions*, Theoretical Consideration, Swiss Re, Zurich, str. 34

Ako imamo u vidu da se ponuda reosiguranja, kao i cena, menja kao odgovor na kretanje u štetama, opštim uslovima na tržištu i drugim uticajima, utvrđivanje odgovarajućeg samopridržaja je ideal kome se teži.

Prema McGuinnessu[70] preporučuje se sledećih devet pravila na koja osiguravajuća kuća, prilikom donošenja odluke o reosiguranju, mora da obrati pažnju:

- Zadržati (platiti iz sopstvenih izvora) sve štete koje padaju u okviru finansijskog kapaciteta kompanije i koje samostalno treba nositi.
- Izbegavati dvostruko pokriće sopstvenih šteta.
- Izbegavati praznine u pokriću šteta koje treba preneti u reosiguranje.
- Osigurati pokriće za najveću mogući štetu.
- Osigurati pokriće jednakim iznosima za sve opasnosti i rizike iz kojih može da nastane šteta u istim iznosima.
- Zadržati za svoj račun ili teret iste iznose šteta za sve rizike i opasnosti.
- Preneti rizik u reosiguranje koje podrazumeva pouzdanu i kompetentnu reosiguravajuću zaštitu.
- Svesti administrativne troškove na minimum.
- Obezbediti minimalnu cijenu reosiguranja u skladu sa gore već navedenim principima.

Navedene principe londonski Aktuarski institut sažeo je u sledeću tvrdnju:

„Iz principa koji razmatramo treba istaći da se u bilo kojoj raspravi o samopridržaju osiguravajuće kompanije treba čuvati kupovine reosiguranja koje je nepotrebno.“[71]

[70] Mc Guinness, J. (1970) *Principles and Pertinent Facts*, Quarterlz Letter from Nederlandse Reassurantie Groep, str. 63
[71] Op.cit. str. 20

4.6 . OSTALI FAKTORI KOJI UTIČU NA VISINU SAMOPRIDRŽAJA

Samopridržaj i njegovu visinu najjednostavnije je izraziti kao funkciju sledećih faktora: [72]

R=f (N, Px, Cz, A, r, λ, Pr, W, I, T)

Gde je R- samopridržaj u vremenu t

N- veličina portfelja= ΣSxn

Sxn- broj jedinica izloženosti n veličine x uključene u portfelj

Px- verovatnoća da će se po riziku veličine x dogoditi šteta u vremenu t

Cx- visina štete z ako se dogodi šteta

A-odnos kapitala i rezervi

r- stopa povraćaja kapitala

λ-potrebna premija

Pr- verovatnoća da će zadržane štete preći planirani iznos

W- cena osiguranja

I-investiciona politika osiguravača

T- vrsta reosiguranja

Treba napomenuti da postoji direktna veza između veličine rezervi određene osiguravajuće kompanije u odnosu na ukupan volumen ugovorenog posla i iznosa tog posla koji može zadržati za sebe.

Takođe, sa porastom porfelja osiguravača, ukoliko distribucija šteta ostaje ista, može se povećati i veličina samopridržaja po riziku. Postoji i direktna linija između visine rezervi osiguravača u odnosu na premiju koju ostvaruje (ugovara) i iznosa koji od tako zarađene premije može zadržati za sebe. Ipak, u utvrđivanju samopridržaja posebna

[72] Beard, R.E., Pentikainen, T. and Pesonen, E. (1984) *RiskTheory*, Chapmanand Hall, London, str. 317

pažnja mora biti posvećena i troškovima servisiranja kapitala. Upravo to dovodi do složene interakcije između dobiti koju kuća mora platiti deoničarima i ostalim kreditorima, premije koju može realizovati i troškova reosiguranja.

4.7 . POLITIKA INVESTIRANJA SLOBODNIH SREDSTAVA

Sposobnost društva za osiguranje da pravovremeno izvršava obaveze zavisi od :[73]

- Priliva gotovine po ugovorenim poslovima. Osiguravač može plaćati iz tekućeg priliva sredstava većinu obaveza koje proizilaze iz poslova kratkoročnih osiguranja i stabilnih vrsta poslova. U svakom slučaju, štete poput avionskog kaska i odgovornosti, koje su povremene i vrlo velike, zahtevaju određeno zadiranje u rezerve.
- Odredbi iz ugovora o reosiguranju o plaćanju reosiguranih šteta.
- Visine tekućih sredstava koje ima na raspolaganju.

Osiguravajuće društvo koje većinu svojih sredstava drži u akcijama sa dugoročnom fiksnom kamatom, ujedno nosi i rizik da pretrpi značajnije troškove, ako će morati neočekivano prodati deo njih ili pozajmiti novac od banke, kako bi podmirilo izdatke za velike štete. To ne samo da dovodi do neplanirane prodaje svojih dugoročnih ulaganja, nego i do troškova i gubitka kapitala. Sa druge strane, čuvajući sredstva u gotovini i kratkoročnim ulaganjima, imaće normalno malu stopu povraćaja i shodno tome, manju mogućnost zarade na kapitalu. Upravo zbog svega toga, kada osiguravajuća kompanija odlučuje o politici ulaganja, mora da razmotri i priliv gotovine u pojedinim poslovima osiguranja koje ugovara, a posebno raspored šteta koje pripadaju na njen teret. Osiguravači koji uglavnom ugovaraju neživotna osiguranja, obično više sredstava zadržavaju na svojim računima u gotovini, depozitima ili u kratkoročnim ulaganjima u kredite i druge hartije od vrijednosti, nego oni koji ugovaraju životna osiguranja zbog veće fluktuacije u veličini i vremenu plaćanja šteta neživotnog osiguranja.[74]

[73]Carter, L.D. and Ralph, L.N. (2000) *Reinsurance*, Guy Carpenter, London, str. 295-298
[74] Klobučar, D. (2007) *Risk management i osiguranje*, Tectus, Zagreb, str. 538

Osiguravajuća kompanija ipak može putem reosiguranja promeniti raspodelu šteta koje padaju na njen teret, tako da se odluka o načinu investiranja sredstava i reosiguranju donosi zajednički. Sa druge strane, kompanija će smanjiti svoj samopridržaj ako proda svoja ulaganja usled odluke da se manje sredstava drži slobodnim, te se dogode velike štete.

4.8 . ODREĐIVANJE MAKSIMALNOG SAMOPRIDRŽAJA

Ne postoje univerzalna pravila određivanja samopridržaja koja mogu da se primene uvek i u svakom slučaju. U mnogim zemljama nadležni nadzorni organi određuju pravila za određivanje maksimalnog samopridržaja. Međutim, redak je slučaj da osiguravajuća kompanija utvrdi svoj samopridržaj na nivou maksimalnog.[75]

Osiguravajuće kompanije se razlikuju po veličini i strukturi portfelja. Što je još važnije, one se razlikuju u svojim strategijama reosiguranja, tj. u svrsi svog programa reosiguranja. Zbog postojanja različitih okolnosti, nameće se pitanje načina određivanja samopridržaja. Uopšteno, osiguravajuće kompanije se prilikom određivanja oslanjaju na praksu tržišta i prošla iskustva. Pritom se koriste različita praktična pravila.[76]

U stručnoj literaturi postoji niz metoda za utvrđivanje samopridržaja. Većina tih metoda polazi od međuzavisnosti sopstvenih rezervi sigurnosti, ukupno prikupljenih premija osiguranja i dela rizika koji se predaje u reosiguranje.

U svakom portfelju se u nepravilnim vremenskim intervalima javljaju štete manjeg i većeg iznosa. Budući ukupan iznos šteta u toku poslovne godine procenjuje se na osnovu statističkih podataka iz prethodnih godina, odnosno na osnovu očekivanog ukupnog broja šteta i očekivanog iznosa pojedinačne štete. Međutim, ono što se zaista dešava obično znatno odstupa od predviđanja i to na čisto proizvoljnoj osnovi. Smatra se da je portfelj podložan fluktuacijama onda kada se očekuje da stvarna ukupna šteta

[75] Spuhler, J. (1999) *Environmental Insurance for Enterprices*, Swiss Re, Zurich, str. 82
[76] Wassmer, L. (2000) *Contractors All Risk Insurance*, Swiss Re, Zurich, str. 44

stvarno odstupa od predviđene. Ova, ne tako precizna, definicija podložnosti fluktuacijama može se razumeti na osnovu sledećeg razmatranja.[77]

Ako se, naprimer, u portfelju očekuje 10.000 šteta, ne bi bilo iznenađenja ako se dogodi 100 šteta više ili manje. Fluktuacije ovakvog obima su normalne kada se očekuje da broj šteta bude 10.000. Međutim, ako se razmatra manji portfelj, gde se očekuje samo 20 šteta, tada bi odstupanje od 100 šteta više, bilo veoma neobično. Ovaj primer pokazuje da su odstupanja između stvarnog i očekivanog broja šteta verovatnija kada je očekivani broj šteta veći, tj. veća odstupanja se javljaju češće u velikim portfeljima, nego u malim. Zbog toga očekivani broj šteta predstavlja prvi pokazatelj da li se mogu očekivati velike ili male fluktuacije.

Sada ćemo razmotriti dva portfelja, svaki sa po 10.000 šteta. Dalje, neka u prvom portfelju svaka šteta iznosi 100 (novčanih jedinica), a u drugom 10.000. U prvom portfelju, jedna šteta manje ili više menja ukupan iznos šteta samo za 100, dok u drugom menja za 10.000.U ovom slučaju je drugi portfelj podložniji fluktuacijama od prvog. To znači da kada sve štete imaju isti iznos, ukupan iznos šteta sačinjen od velikih pojedinačnih šteta nego onaj sa pojedinačnim štetama manjeg iznosa.

U drugom slučaju, u razmatranje ćemo uzeti druga dva portfelja, opet očekujući jednak broj šteta. Neka u prvom portfelju svaka šteta iznosi 1.000, dok drugi portfelj ima štete sa različitim iznosima, ali prosečna šteta u njemu takođe iznosi 1.000. Odmah se može posumnjati da je drugi portfelj podložniji fluktuacijama, ali su za tu tvrdnju neophodna dodatna razmatranja, kao što sledi.

Slučajna veličina koja bi predstavljala ukupan iznos šteta u nekom portfelju je neprekidna slučajna veličina (slučajna veličina koja može uzeti neprebrojivo mnogo vrijednosti iz nekog skupa). Radi jednostavnosti, portfelj je potrebno podeliti na određene intervale (klase iznosa šteta). Štete koje se dalje posmatraju predstavljaju prosečne iznose šteta u ovim intervalima. Slučajna veličina koja predstavlja ukupan iznos šteta u ovakvom portfelju je diskretna slučajna veličina i pogodnija je za dalji rad. Prilikom razmatranja se uvodi pretpostavka da se raspodela ukupnog broja šteta koje se dešavaju nezavisno jedna od druge, pri čemu je nemoguće predvideti tačno vreme nastupanja štete

[77] Op.cit, str. 308

i broj nastalih šteta, može aproksimovati Pausonovom, a raspodela ukupnog iznosa šteta normalnom raspodelom.[78]

Uvedimo sledeće oznake:

Z1, Z2, Z3....Zk- očekivani (prosečni)iznosi pojedinačnih šteta po klasama

N1, N2, N3....Nk- očekivani broj šteta po klasama iznosa

N=N1+ N2+...+Nk- očekivani ukupan broj šteta u portfelju

Prosečan iznos pojedinačne štete u celom portfelju se može odrediti na osnovu definicije matematičkog očekivanja diskretne slučajne veličine (slučajne veličine koja može uzeti prebrojivo mnogo vrednosti iz nekog skupa):

$$E(Z) = z_1 \cdot \frac{n1}{n} + z_2 \cdot \frac{n2}{n} + \cdots + z_k \cdot \frac{n_k}{n} = \sum_{i=1}^{k} z_i \cdot \frac{n_i}{n}$$

Ako sa X obeležimo ukupan iznos šteta u portfelju, očekivana vrednost ove slučajne veličine se dobija jednostavno množenjem očekivanog ukupnog broja šteta i prosečnog iznosa pojedinačne štete:

$$E(X) = n \cdot E(Z) = n \cdot \sum_{i=1}^{k} z_i \cdot \frac{n_i}{n} = \sum_{i=1}^{k} z_i \cdot n_i$$

Ova vredost se može dobiti i primenom formule za određivanje matematičkog očekivanja u slučaju uslovnih slučajnih veličina X i N, pri čemu N predstavlja ukupan broj šteta (obzirom da ukupan iznos šteta zavisi od ukupnog broja šteta):

$$E(X) = E[E(X|N)] = \sum_{k=0}^{\infty} P(N = k) \cdot E(X|N = k) = \sum_{k=0}^{\infty} p_k \cdot k \cdot E(Z) = E(N) \cdot E(Z)$$
$$= n \cdot E(Z)$$

Matematičko očekivanje ne može u potpunosti da okarakteriše slučajnu veličinu, jer na osnovu njega ne može ništa da se kaže o tome koliko su pojedine vrednosti rasute oko prosečne vrednosti. Zato je neophodno odrediti i meru rasipanja slučajne veličine

[78] Beard, R.E., Pentikainen, T. and Pesonen, E. (1984) *RiskTheory*, ChapmanandHall, London, str. 31

oko njene prosečne vrednosti, a to je varijansa (disperzija). Varijansa pojedinačne štete je (na osnovu definicije varijanse diskretne slučajne veličine):

$$\sigma^2(Z) = [z_1 - E(Z)]^2 \cdot \frac{n_1}{n} + [z_2 - E(Z)]^2 \cdot \frac{n_2}{n} + \cdots + [z_k - E(Z)]^2 \cdot \frac{n_k}{n}$$
$$= \sum_{i=1}^{k} [z_i - E(Z)]^2 \cdot \frac{n_i}{n}$$

$$\sigma^2(X) = \sigma^2[E(X|N)] + E[\sigma^2(X|N)]$$

Gde je uslovna varijansa:

$$\sigma^2(X|N) = E\{[X - E(X|N)]2|\, N\} = E(x^2|\, N) - E^2(X|N)$$

Koristeći osobine matematičkog očekivanja i varijanse zbira nezavisnih slučajnih veličina (iznosa pojedinačnih šteta) i jednakost matematičkog očekivanja i varijanse kod Puasonove raspodele, jednačina nakon sređivanja postaje:

$$\sigma^2(X) = \sigma^2[N \cdot E(Z)] + E[N \cdot \sigma^2(Z)] = E^2(Z) \cdot \sigma^2(N) + \sigma^2(Z) \cdot E(N)$$
$$= E^2(Z) \cdot E(N) + \sigma^2(Z) \cdot E(N) = n \cdot [E^2(Z) + \sigma^2(Z)]$$
$$= n \cdot \left\{ E^2(Z) + \sum_{i=1}^{k} [z_i - E(Z)]^2 \cdot \frac{n_i}{n} \right\}$$
$$= n \cdot \left[E^2(Z) + \sum_{i=1}^{k} z_i^2 \cdot \frac{n_i}{n} - 2 \cdot E(Z) \cdot \sum_{i=1}^{k} z_i \cdot \frac{n_i}{n} + E^2(Z) \cdot \sum_{i=1}^{k} \frac{n_i}{n} \right]$$
$$= n \cdot \left[e^2(Z) + \sum_{i=1}^{k} z_i^2 \cdot \frac{n_i}{n} - 2 \cdot E^2(Z) + E^2(Z) \right] = \sum_{i=1}^{k} z_i^2 \cdot n_i$$

4.8.1 Primer određivanja maksimalnog samopridržaja kod ekscedentnog reosiguranja

Kod ekscedentnog reosiguranja, osiguravač zadržava sve rizike do izvesne vrednosti obaveze, tj. svog samopridržaja, a reosigurava vrednost koja taj samopridržaj premašuje. Za svaki reosigurani rizik, rezultujući odnos između zadržanog i ustupljenog rizika je kriterijum za raspodelu obaveza, premija i šteta između osiguravača i

reosiguravača.[79] Posmatrajmo sada portfelj u kome su štete prema svom iznosu podeljene u klase. U ovakoj klasi se dogodio određeni broj šteta do iznosa koji određuje klasu. Prosečan iznos štete u svakoj klasi se određuje na osnovu iznosa svake pojedinačne štete u klasi.

Klasa i	Iznos štete do	Broj šteta n1	Prosečan iznos štete Z1
1	10.000	73	5.600
2	20.000	41	14.200
3	40.000	89	28.800
4	70.000	53	51.000
5	100.000	48	76.400
6	200.000	67	172.000
7	300.000	39	211.000
8	400.000	90	328.000
9	500.000	22	428.000
10	700.000	14	611.000
11	1.000.000	17	893.000
12	1.500.000	12	1.153.000
13	2.000.000	9	1.728.000
14	3.000.000	10	2.680.000
15	4.000.000	6	3.242.000
16	5.000.000	8	4.400.000
17	6.000.000	5	5.423.000
18	8.000.000	1	7.100.000
19	10.000.000	2	8.725.000
20	15.000.000	1	13.750.000
Ukupno	/	607	/

Tabela 3. Iznosi šteta, broj šteta i njihov prosečan iznos po klasama u nereosiguranom portfelju

Izvor: Dostuono na www.swissre.com, [18. decembra 2010.]

Radi jednostavnosti, portfelj ćemo posmatrati tako da su mogući iznosi šteta u njemu prosečne vrednosti po klasama kako je prethodno određeno.

[79] Hegglin, M. und Gieger, R. (1997) *Introduction to Reinsurance Accounting*, Swiss Re, Zurich, str. 8

Klasa i	Prosečan iznos štete Z1	Broj šteta n1
1	5.600	73
2	14.200	41
3	28.800	89
4	51.000	53
5	76.400	48
6	172.000	67
7	211.000	39
8	328.000	90
9	428.000	22
10	611.000	14
11	893.000	17
12	1.153.000	12
13	1.728.000	9
14	2.680.000	10
15	3.242.000	6
16	4.400.000	8
17	5.423.000	5
18	7.100.000	1
19	8.725.000	2
20	13.750.000	1
Ukupno	/	607

Tabela 4. Prosečan iznos šteta i broj šteta po klasama u nereosiguranom portfelju

Izvor: Dostupno na www.swissre.com, [18. Decembra 2010.]

Odredimo sada očekivani ukupan iznos šteta i standardno odstupanje ukupnog iznosa šteta u nereosiguranom portfelju.

Klasa i	Prosečan iznos štete Zi	Broj šteta ni	Zi·ni	Zi²·ni
1	5.600	73	408.800	2.289.280.000
2	14.200	41	582.200	8.267.240.000
3	28.800	89	2.563.200	73.820.160.000
4	51.000	53	2.703.000	137.853.000.000
5	76.400	48	3.667.200	280.174.080.000
6	172.000	67	11.524.000	1.982.128.000.000
7	211.000	39	8.229.000	1.736.319.000.000
8	328.000	90	29.520.000	9.682.560.000.000
9	428.000	22	9.416.000	4.030.048.000.000
10	611.000	14	8.554.000	5.226.494.000.000
11	893.000	17	15.181.000	13.556.633.000.000
12	1.153.000	12	13.836.000	15.952.908.000.000
13	1.728.000	9	15.552.000	26.873.856.000.000
14	2.680.000	10	26.800.000	71.824.000.000.000
15	3.242.000	6	19.452.000	63.063.384.000.000
16	4.400.000	8	35.200.000	154.880.000.000.000

17	5.423.000	5	27.115.000	147.044.645.000.000
18	7.100.000	1	7.100.000	50.410.000.000.000
19	8.725.000	2	17.450.000	152.251.250.000.000
20	13.750.000	1	13.750.000	189.062.500.000.000
Ukupno	/	607	268.603.400	908.079.128.760.000

Tabela 5.Očekivani ukupan iznos šteta i standardno odstupanje ukupnog iznosa šteta u nereosiguranom portfelju

*Izvor:*Dostupno na www.aliancere.net, [8. aprila 2009.]

Očekivani ukupan iznos šteta: E(X)= 268.603.400

Varijansa: $\sigma^2(X)$= 908.079.128.760.000

Standardno odstupanje: $\sigma(X)=\sqrt{908.079.128.760.000}$= 30.134.351

4.8.2 Primer određivanja optimalne kvote kod kvotnog reosiguranja

Kod kvotnog reosiguranja, od zaključenih polisa u određenoj vrsti osiguranja reosigurava se podjednak procenat rizika (kvota), bez obzira da li se radi o rizicima koje po principima reosiguravajuće zaštite treba reosigurati. Kvota određuje kako se obaveze, premije i štete raspodeljuju između osiguravača i reosiguravača.[80] Posmatrajmo slučaj u kome osiguravač kvotno reosigura portfelj sa kvotom r =0,4. To znači da osiguravač u svakoj šteti učestvuje sa 40%, a reosiguravač sa (1- r)= 0,6, dnosno sa 60%.

Klasa i	Prosečan iznos štete	Naknada osiguravača Zi	Broj šteta ni	Zi·ni	Zi^2·ni
1	5.600	2.240	73	163.520	366.284.800
2	14.200	5.680	41	232.880	1.322.758.400
3	28.800	11.520	89	1.025.280	11.811.225.600
4	51.000	20.400	53	1.081.200	22.056.480.000
5	76.400	30.560	48	1.466.880	44.827.852.800
6	172.000	68.800	67	4.609.600	317.140.480.000
7	211.000	84.400	39	3.291.600	277.811.040.000
8	328.000	131.200	90	11.808.000	1.549.209.600.000
9	428.000	171.200	22	3.766.400	644.807.680.000
10	611.000	244.400	14	3.421.600	836.239.040.000
11	893.000	357.200	17	6.072.400	2.169.061.280.000

[80] Op. cit., str. 8

12	1.153.000	461.200	12	5.534.400	2.552.465.280.000
13	1.728.000	691.200	9	6.220.800	4.229.816.960.000
14	2.680.000	1.072.000	10	10.720.000	11.491.840.000.000
15	3.242.000	1.296.800	6	7.780.800	10.090.141.440.000
16	4.400.000	1.760.000	8	14.080.000	24.780.800.000.000
17	5.423.000	2.169.200	5	10.846.000	23.527.143.200.000
18	7.100.000	2.840.000	1	2.840.000	8.065.600.000.000
19	8.725.000	3.490.000	2	6.980.000	24.360.200.000.000
20	13.750.000	5.500.000	1	5.500.000	30.250.000.000.000
Ukupno	/	/	607	107.441.360	145.292.660.601.600

Tabela 6. Očekivani ukupan iznos šteta i standardno odstupanje ukupnog iznosa šteta u kvotnoreosiguranom portfelju sa kvotom r = 0,4

Izvor: Dostupno na www.aliancere.net, [8. aprila 2009.]

Očekivani ukupan iznos šteta je:E(X) = 107.441.360

Očigledno je da se ovo dobija i kada se kvota sa kojom osiguravač učestvuje u šteti pomnoži očekivanim uklupnim iznosom šteta nereosiguranog portfelja: $E(X) = r \cdot E(X)_{nereosig}$.

Varijansa je: $\sigma^2(X) = 145.292.660.601.600$

odnosno standardno odstupanje: $\sigma(X) = 12.053.741$

Očigledno je da se ovo dobija i kada se kvota sa kojom osiguravač učestvuje u šteti pomnoži standardnim odstupanjem ukupnog iznosa šteta nereosiguranog portfelja:

$\sigma(X) = r \cdot \sigma(X)_{nereosig}$.

Ako se sada isti postupak izračunavanja primeni i za druge vrednosti kvote uz iste vrednosti sredstava sigurnosti koja stoje na raspolaganju osiguravaču za pokriće eventualnih gubitaka i stope doplate za sigurnost kao u primeru ekscedentnog reosiguranja, za verovatnoću propasti se dobijaju sledeće vrednosti:

Kvota R	Očekivani ukupan iznos šteta Ei(X)	Standardno odstupanje ukupnog iznosa šteta σi(X)	Ti	Verovatnoća propasti Pi(%)
Nereosiguran portfelj	268.603.400	30.134.551	1,56	5,94
0,9	241.743.060	27.121.096	1,63	5,16

0,8	214.882.720	24.107.641	1,72	4,27
0,7	188.022.380	21.094.186	1,84	3,29
0,6	161.162.040	18.080.731	2,00	2,28
0,5	134.301.700	15.067.276	2,22	1,32
0,46	123.557.564	13.861.893	2,33	0,99
0,4	107.441.360	12.053.820	2,55	0,54
0,3	80.581.020	9.040.365	3,10	0,10
0,2	53.720.680	6.026.910	4,21	0
0,1	26.860.340	3.013.455	7,53	0

Tabela 7. Verovatnoća propasti

*Izvor:*Dostupno na www.aliancere.net, [Pregledano 8. Aprila 2009.]

Iz tabele se vidi da vrednosti kvote koje nisu veće od 0,46 pružaju osiguravaču najveću sigurnosti (verovatnoća propasti je manja od 1%). Opredeljenje između različitih vrednosti kvota zavisi od opreznosti osiguravača i njegove spremnosti na rizik.

4.8.3 Problemi u procesu određivanja samopridržaja

Određivanjem svog samopridržaja direktni osiguravač preuzima prvi korak za redukovanje uticaja koji fluktuacija iznosa šteta može imati na njegovo poslovanje i stabilnost godišnjih rezultata. Prirodno, da bi ovo postigao, osiguravač mora odrediti takvu visinu samopridržaja koja će omogućiti da zadržana premija zajedno sa fondovima sigurnosti bude dovljna za pokriće prispelih šteta. U skladu sa tim, on mora biti sposoban da sprieči bilo kakvu nepravilnost između prihoda i rashoda koja bi mogla biti posledica odstupanja stvarnih šteta od onih statistički predviđenih.[81]

Prema tome, pitanje koji oblik resiguranja je najpogodniji, trebalo bi uvek razmatrati pojedinačno. Da li će se osiguravač odlučiti za zaštitu smanjenjem potencijalno visokih šteta, zaštitu od fluktuacija malih i srednjih šteta ili od mogućnosti nagomilavanja velikog broja šteta po jednom događaju, zavisi od slučaja do slučaja.

[81] Bijelić, M. (2002) *Osiguranje i reosiguranje*, Tectus, Zagreb, str. 379

Prilikom donošenja odluke u vezi definisanja optimalnog samopridržaja treba slediti sledeće smernice:[82]

- Prilikom određivanja samopridržaja treba poštovati sve specifične okolnosti u kojima se neka kompanija nalazi u datom trenutku,
- Treba stalno imati na umu da samopridržaj koji je fiksiran na nekom određenom nivou utiče na sigurnost plaćanja, na veličinu dela premije koji je namenjen za različita investiranja, na likvidnost osiguravača, na ukupan iznos rashoda i sl.
- Što osiguravač više sledi rezultate statističkih istraživanja, to će njegov pristup određivanju samopridržaja biti „konzervativniji“, jer savremena kretanja u ekonomiji (inflacija, ekonomska situacija i sl.), zahtevaju određenu fleksibilnost.
- Uvek treba ispitati kakve posledice će određeni samopridržaj imati na iznos šteta koje osiguravač treba da nadoknadi, jer samopridržaj treba da utiče i na stabilizaciju ukupnih godišnjih rezultata osiguravača.
- Da bi se maksimalno smanjilo kolebanje iznosa šteta uvek treba da se samopridržaj, koji je jednom utvrđen, stalno upoređuje sa novim podacima, jer on utiče i na ukupne administrativne troškove i rashode. Pored toga, ovo mora da se uradi i ako se desi da osiguravač u već stabilan portfelj prihvati neki novi, veliki rizik koji remeti postignutu stabilnost portfelja.

Prvo što bi ovde trebalo ispitati jesu posledice koje će određeni samopridržaj imati na iznos šteta koje padaju na teret osiguravača. Samopridržaj ne treba da se poklopi samo sa statistički dobijenim podacima, već on treba da utiče na stabilizaciju ukupnih godišnjih rezultata osiguravača. Značajno je da samopridržaj utiče na ukupne administrativne troškove i na rashode. Zato se jednom utvrđeni samopridržaj mora stalno upoređivati sa novim podacima da bi se omogućila adekvatna zaštita od strane reosiguravača, odnosno da bi se tako maksimalno redukovala fluktuacija iznosa šteta.

[82] Op. cit., str. 380

4.8.4 Ujednačen i stepenovan samopridržaj

Kada se radi o imovinskim, posebno transportnim osiguranjima, međunarodna praksa je pokazala da se samopridržaj tradicionalno određuje prema tome koliki je stepen izloženosti osiguravača gubicima. Niži samopridržaj se utvrđuje kod rizika koji imaju veliku verovatnoću nastanka štete ili visokim osiguranim sumama i obrnuto.

Ovakvo gledište trpi brojne kritike, mnogi stručnjaci smatraju da takve korekcije, između ostalog, stvaraju nepotrebne administrativne troškove. Zagovornici ovakvog razmišljanja smatraju da je, ukoliko je premija korektno izračunata, izloženost gubicima kod svakog rizika ista.[83]

U poslednje vreme, sve više je onih koji smatraju da bi u portfelju sa jednakim brojem rizika ravnoteža pre mogla biti dostignuta za rizike sa većom nego za rizike sa manjom verovatnoćom nastanka štetnog događaja, iz razloga što smatraju da će manje fluktuacije pre poremetiti ravnotežu u drugom, nego u prvom slučaju.

Zato se sve češće zahteva da se samopridržaj ne utvrđuje u istom iznosu za sve rizike, nego da bude viši za veće rizike i obrnuto. Ovo predstavlja sasvim različito gledište u odnosu na tradicionalno shvatanje samopridržaja.[84]

Fluktuacija kao ključan faktor prilikom rešavanja problema samopridržaja, u određenim oblastima može da zavisi od frekvencije gubitaka, naročito kada se jedan štetan događaj može odraziti na mnoštvo rizika, dok nasuprot tome, u drugim oblastima može zavisiti primarno od promena u iznosu šteta.

Takođe, veoma je važno naglasiti da se pogodan samopridržaj ne može odrediti, ukoliko ne postoje tačne tabele o štetama za sve kategorije rizika. Međutim, u praksi, takve tabele u mnogim klasama rizika ne postoje. [85]Usled najčešćeg nepoznavanja ove vrste podataka, osiguravači se odlučuju na konzervativniji pristup kad god se u bilo kojoj kategoriji rizika javlja visoka premija za taj rizik. U takvim situacijama osiguravači će takav rizik preuzeti kao „težak“ i za njega će odrediti nizak samopridržaj.

[83] Vujović, R. (2009) *Upravljanje rizicima i osiguranje*, Univerzitet Singidunum, Beograd. str. 554
[84] Op. cit., str. 555
[85] Bugmann, C. (1998) *Proportional and non-proportional reinsurance*, Swiss Reinsurance Co, Zurich, str. 257

Problemi prilikom određivanja samopridržaja prema iznosu premije je da će promene u premiji stalno uzrokovati promjene u samopridržaju. I pored toga što procedura određivanja samopridržaja prema pojedinim faktorima rizika sprečava da se promenom premije automatski menja samopridržaj, otežavajuća okolnost je da se uzima u obzir samo jedan ili dva faktora koji otežavaju visinu rizika. Sledeća tačka je da je u većini grupa rizika nemoguće statistički odmeriti pojedinačne faktore rizika, pa će iz tih razloga bilo koji model koji stepenuje samopridržaj prema karakteristikama rizika, kao što je opisano, neizbežno uključiti određen stepen tolerancije.

Ovaj problem kvantifikacije zahtevanih kriterijuma radi klasifikacije rizika u različite grupe sa različitim samopridržajem dovodi osiguravača do pitanja kako oprezno stepenovati samopridržaj u pravom trenutku. Naravno, postoje značajne razlike između teorije i prakse.[86] S obzirom da je svrha reosiguranja redukcija fluktuacije na razuman nivo, to će najbolje određen samopridržaj za neku grupu rizika biti takav da sve očekivane fluktuacije ostanu unutar limita koji je osiguravač predvidio i koji je u mogućnosti da prihvati.

Samopridržaj će biti niži za grupu rizika sa velikim stepenom fluktuacija, nego kod grupe rizika sa manjim fluktuacijama. Kod ocenjivanja fluktuacija mora se razmišljati i o tome da su one određene ne samo strukturom, već i obimom osiguranog rizika. Zato, jedna grupa rizika može pokazati veći stepen fluktuacije od druge, jednostavno zato što obuhvata manji broj pojedinačnih rizika. Ove će neizbežno povećati fluktuaciju čak i kada je struktura grupe rizika povoljna.[87]

Uprkos svemu, ne može se primeniti „zapreminski“ faktor kod stepenovanja rizika, tj. ne može se jedna grupa rizika označiti „teškom“ samo zato što uključuje manji broj rizika.

[86] Butikofer, P. i Galey, G. (2005) *All risks in property insurance- an attempt to remove ambiguties*, Tehnical Communication Chief Underwriting Office, Swiss Re, Zurich, str. 21
[87] Op. cit., str. 23

5. MAKSIMALNO MOGUĆA ŠTETA

Veoma bitan faktor prilikom utvrđivanja dela rizika za prenos u reosiguranje jeste maksimalno moguća šteta (Posible maximum loss- PML). Prilikom dešavanja štetnog događaja nikada se ne dešava apsolutno uništenje jednog materijalnog dobra. U najgorem slučaju ostane makar otpadni materijal, koji ima izvesnu materijalnu vrednost, tako da je PML u pravilu niži od osigurane svote, osim u retkim slučajevima kada se procenjuje da je ipak moguća totalna šteta pa je u takvim slučajevima PML jednak osiguranoj svoti.[88]

Procenom PML-a određen je limit do kojeg se proteže odgovornost reosiguravača. Na ovaj način se vrši ukupna distribucija jednog rizika. Prvoosiguravač (cedent) određuje učešće svog samopridržaja u okviruPML- a, da bi se nakon toga na nivou reosiguranja preostali deo podelio između reosiguravača. Dakle, PML je jedan od osnovnih faktora od kojih se polazi prilikom reosiguranja rizika. Stoga, posao procene PML treba da bude izvršen sa najvećom mogućom tačnošću i u timovima koji sačinjavaju kako ekonomisti, tako i inženjeri, tehnolozi, itd., odnosno svi eksperti za pojedine discipline sadržane u jednom riziku.

Kao i u slučaju samopridržaja, pravilna procena PML- a je izuzetno važna, jer podcenjen ili precenjen PML mogu da imaju posledice kao i kod iste greške u proceni samopridržaja. PML se najčešće izražava u apsolutnim brojevima ali može biti izražen i u relativnim.

Da bi se sprečila manipulacija osiguravača koji se niskom procenom PML- a plaćaju relativno niske premije reosiguranja, a pojavom šteta naplaćivali daleko veće iznose od vrednosti PMl- a, reosiguravač obično u ugovor unosi klauzulu o pogrešnoj proceni PML- a, koja se kreće u priznavanju greške u proceni od 50% pa do 200%, sve u zavisnosti od iskustva i poverenja u cedenta.[89]

[88] Mrkšić, D. (1999) *Osiguranje u teoriji i praksi*, Alef, Novi Sad, str. 51
[89] Vujović R. (2009) *Upravljanje rizicima i osiguranje*, Univerzitet Singidunum, Beograd, str. 327

6. DOKUMENTI U REOSIGURANJU

Ključni dokumenti koji se javljaju u poslovima reosiguranja su slip, potvrda o pokriću, sertifikat o reosiguranju, bordero i ugovor o reosiguranju. U nastavku, ukratko, ukazujemo na osnovne karakteristike ovih dokumenata, pri čemu posebnu pažnju posvećujemo osnovnim karakteristikama i vrstama ugovora, kao najvažnijeg dokumenta u poslovima reosiguranja.[90]

6.1 . SLIP

Prilikom zaključenja ugovora o reosiguranju na londonskom tržištu, sastavlja se ponuda koja mora da sadrži osnovne elementa budućeg ugovora. Slip je pismena isprava koja se sastavlja na komadu hartije, pri čemu se od uvođenja elektronskog sistema plasmana kod Lloydsa reosiguranje zaključuje I upotrebom elektronske verzije slipa.

U razvoju prakse osiguranja Lloyds-a i londonskog tržišta u celini, ostalo je nejasno kada je brokerski slip prvi put ušao u upotrebu, ali je to sigurno uvedeno radi potvrde postojanja ugovora o pomorskom osiguranju pre izdavanja formalne polise osiguranja.[91] Broker, kao posrednik na tržištu osiguranja, dobija instrukcije od osiguravača I na osnovu njih sastavlja koncizan tekst slipa, koji mu služi kao ugovor sve dok ne bude zamenjen konačnom tekstualnom verzijom. Iako isti slip potpisuje veliki broj reosiguravača, to ni na koji način ne znači da je osiguravač zaključio jedan jedinstveni ugovor o reosiguranju.Osiguravač stupa u onoliko pravnih odnosa reosiguranja koliko se reosiguravača obavezalo da će ispuniti nadoknadu ukoliko se ispune postavljeni uslovi. Ipak, u težnji da se i u ovoj oblasti izvrši izvesna unifikacija neophodnih elemenata slipa saglasno praksi tržišta i time u što većoj meri izbegnu nedoumice i nesporazumi pri zaključenju ugovora, na osnovu opsežnih napora i konsultacija, na londonskom tržištu ustanovljani su standardni tekst i forma slipa.

[90] Cummins, D. i Bertrand, V. (2007*) Handbook of International Insurance*, Springer, New York, str. 11
[91] Brown, H.R. (1998) *Marine Insurance Cargo Practice*, Witherby & Co. Ltd, London, str. 53

Nakon što slipom definitivno bude pokriven rizik koji je prethodno ponuđen u reosiguranje, broker ili jedna od stranaka pristupa sačinjavanju teksta ugovora. Specifičnost zaključenja ugovora o reosiguranju upravo se ogleda u tome što se ugovorana isprava, ako stranke žele da se skraćeni termini i izrazi slipa detaljnije formulišu i dodaju još neke klauzule, sastavlja posle zaključenja ugovora putem slipa.[92] U tom smislu, u slip se ubacuje klauzula kojom se vodeći reosiguravač ovlašćuje da sa osiguravačem (ili brokerom) dogovori uslove ugovora. Onog trenutka kada je tekst ugovora sastavljen i ugovorne strane ga potpišu, slip gubi važnost.

U praksi ozbiljni problemi mogu nastati zbog toga što tekst ugovora često ne bude sačinjen mesecima ili čak godinama posle njegovog zaključenja; bude sačinjen, ali ga stranke ne potpišu ili ga potpišu samo neke od stranaka, a u međuvremenu dođe do štete. U uporednoj sudskoj praksi najčešće se može naići na dva suprotstavljena stava: po prvom, slip je nedovršena, verovatno neizvesna i nekompletirana verzija konačnog ugovora i zato ne može služiti kao dokaz sadržine ugovora, dok je Apelacioni sud Velike Britanije, u istom slučaju, ne izjašnjavajući se po tom pitanju, doneo rešenje po kojem je slip bitan ako osiguranik zahteva ispravku polise. Dok, po drugom, moguće je tumačiti volju stranaka tekstom slipa. Engleski teoretičari zastupaju stav da slip može da čini integralni deo ugovora samo ako je u njega izričito uključen, odnosno ako je u slipu na precizniji način izražena volja obe stranke on može biti upotrebljen u postupku tumačenja i davanja pravog smisla pojedinih odredbi ugovora.[93] Ukoliko reosiguravač izda osiguravaču polisu reosiguranja, koja se u bitnoj meri razlikuje od slipa, to će za osiguravača predstavljati njegovu ponudu, koju osiguravač može odbiti ili zahtevati da reosiguravač ispravi polisu u skladu sa uslovima koji su dogovoreni u slipu. Pomenuti problem ne javlja se kod fakultativnih ugovora o reosiguranju i ugovora o reosiguranju pomorskog karga i kaska, gde se tekst ugovora oslanja isključivo na uslove i informacije sadržane u slipu, uz izričito pozivanje na formu i uslove primarnog osiguranja. Zato se umesto ugovora izdaje slip polisa reosiguranja, iako je takva praksa u pravu Velike Britanije nezakonita na osnovu odredbe čl. 22 Zakona o pomorskom osiguranju iz 1906, pri čemu se postojanost ugovora pred sudom dokazuje isključivo polisom ili ugovorom o

[92] Op. cit., str. 98
[93] Barlow, L. & G. (1993) *Reinsurance Practice and The Law*, LLP, London, str. 8-21

reosiguranju. Shodno tome, obaveza reosiguravača je na osnovu slip polise prirodna (neutuživa) obligacija.[94]

6.2 . POTVRDA O POKRIĆU

Potvrda o pokriću (cover note) jeste dokument koji se izdaje od strane brokera sa ciljem obaveštavanja reosiguranika o detaljima vezanim za zaključeno reosiguranje. Potvrda o pokriću sadrži nekoliko strana na kojima se u kratkim crtama navode limiti samopridržaja i pokrića, premijska stopa, premija, predmet pokrića, nepokriveni rizici, kao i učešće svakog reosiguravača u pokriću.[95]

Na osnovu svoje sadržine kao i pravne prirode, potvrda o pokriću može se izjednačiti sa listom pokrića koji se primenjuje u oblasti osiguranja, iako istovremeno predstavlja dokument kojim broker obaveštava reosiguranika o zaključenom pokriću. Drugim rečima, potvrda služi za obaveštavanje reosiguranika, da reosiguravač prihvata uslove i limite slipe, te da je shodno tome saglasan sa traženim pokrićem.[96] Zbog toga je uobičajeno da potvrda o pokriću u svemu odgovara ponudi- slipu za reosiguranje. Potvrda o pokriću zamenjuje odgovor o reosiguranju koji govorne strane usaglašavaju i potpisuju mnogo kasnije. Time se uobičajeno dešava da ugovor stvara dejstvo i pre nego što se sačiniu pismenoj formi, samo na osnovu ove potvrde. To se dešava što zbog kratrkoće vremena ili nepoznavanja svih relevantnih činjenica i elemenata koji su neophodni za sačinjavanje potpunog teksta ugovora.

Reosiguravači koji daju svoj pristanak za zaključenje ugovora overom na osnovu pečata i naznakom svog udela u pokriću na slipu ne potpisuju potvrdu o pokriću koja se dostavlja reosiguraniku.[97] Dok je u oblasti osiguranja sasvim moguće da se rok važnosti potvrde ograniči na određeno vreme, u reosiguranju to nije slučaj.

Reosiguranik ima ovlaštenje da na osnovu ove potvrde zahteva nadoknadu štete od reosiguravača, prema uslovima, limitima i udelima reosiguravača koji su navedeni u njoj.

[94] Op. cit., str. 25
[95] Op. cit., str. 32
[96] Op. cit., str. 33.
[97] Op. cit., str. 34.

6.3 . SERTIFIKAT U REOSIGURANJU

Sertifikat o reosiguranju (certificate of reinsurance) označava skraćeni oblik ugovora o reosiguranju koji sadrži potpuno iste podatke kao i potvrda o pokriću. Izdaje se od strane brokera, na osnovu prethodno pribavljene reosiguravačeve saglasnosti.[98] Redak je slučaj da sertifikat izdaje sam reosiguravač, ali je i to moguće.

Sertifikat o reosiguranju tretira se kao ugovor, odnosno polisa reosiguranja, mada u pravnom pogledu to nije. Ipak, u praksi se sertifikat koristi kao punovažan dokument o zaključenom reosiguranju i kao isprava koja služi za različite potrebe reosiguranika. Uobičajeno se izdaje u slučaju fakultativnog reosiguranja pomorskog kaska, odgovornosti autoprevoznika radi dobijanja neophodnih dozvola za saobraćaj, itd.

6.4 . BORDERO

U poslovima reosiguranja javljaju se privremeni, obračunski, definitivni i dopunski bordero.

Privremeni bordero. Prilikom zaključenja ugovora o ekscedentnom reosiguranju reosiguravaču se obično dostavi spisak rizika koji čine portfelj reosiguranika.[99] To jest, pre bi se moglo reći da se radi o obavezi prijave bitnih činjenica, nego u neobavezujućoj okolnosti odnosa između reosiguravača i reosiguranika (osiguravača). Spisak rizika koji služi kao osnova zaključenja ugovora o ekscedentnom reosiguranju predstavlja tzv. privremeni bordero. Ne postoji posebno pravilo šta sve privremeni bordero treba da sadrži, te stoga postoje različite varijante privremenog bordera, čija je osnovna karakteristika da su informacije uvek kratke. Može se reći da privremeni bordero,u pravilu, sadrži relevantne podatke o svim rizicima u portfelju reosiguranika, kao što su: vrsta osiguranja (tarifa), naziv osiguranika, mesto osiguranja, predmet osiguranja, skadenca, maksimalno moguća šteta i podela rizika sa tačnom naznakom procentualnih udela reosiguranika i reosiguravača, odnosno dela rizika koji eventualno prelazi planirani

[98] Marović, B. i Vladisavljević, Đ. (2005*), Priručnik za praksu*, DDOR Novi Sad, Novi sad, str. 541
[99] Op.cit., str. 548

limit zaštite.[100] U praksi možemo susresti privremeni bordero koji sadrži i podatak o godišnjoj premiji. Od specifičnosti prakse I zahteva reosiguravača prilikom pregovora, direktno zavisi da li će privremeni bordero sadržati podatak o godišnjoj premiji.

Obračunski bordero. Prilikom izvršavanja ugovora o ekscedentnom reosiguranju, reosiguravaču se dostavlja periodični obračun premija i šteta na reosiguranim rizicima.[101] S tim u vezi, obračunska bordera delimo na bordera premije i bordera šteta. Bordero premije, osim podataka iz privremenog bordera, sadrži i broj polise osiguranja, iznos premije i podelu rizika na reosiguranika i reosiguravača, kao i sve ostale učesnike u disperziji rizika. Premija se izražava u relevantnim i apsolutnim brojevima. Bordero šteta predstavlja spisak svih rizika na kojima su se desili osigurani slučaji štetna posledica, odnosno onih rizika na kojima je u proteklom periodu šteta delimično ili u potpunosti isplaćena. Pored naziva osiguranika, ovaj bordero sadrži i relevantne podatke o šteti: broj štete, mesto i datum njenog nastanka, predmet oštećenja, visinu naknade i podelu naknade na sve učesnike u disperziji rizika. Oba bordera sačinjava reosiguranik, odnosno osiguravajuće društvo.[102]

Definitivni bordero. Nakon isteka ugovorenog perioda, finansijsko i statističko praćenje definitivno zahteva sastavljanje konačnog spiska svih rizika koji su bili pokriveni. Ovim borderima reosiguranik se služi da obaveštava reosiguravača o konačnim detaljnim podacima u vezi sa svim zaključenim poslovima u posmatranom kvartalu ili polugodišnjem periodu koji su sadržani u privremenom borderu.[103] Naime, moguće je da tokom godine budu zaključene polise osiguranja za nove rizike ili da neke od postojećih polisa iz raznih razloga budu otkazane. Da bi se ovo izbeglo neophodno je da reosiguranik redovno prijavljuje promene reosiguravaču, pri čemu se one registruju u definitivnom borderu. Osiguravač dostavlja definitivni bordero reosiguravaču u mnogo dužim intervalima, odnosno mesečno, kvartalno ili polugodišnje.[104] Moguće je, primera radi, ugovorom odrediti da prvi definitivni bordero osiguravač dostavlja reosiguravaču posle isteka roka od šest meseci od datuma kada je ugovor zaključen, a da dospelost svakog sledećeg bude po isteku trećeg, četvrtog, itd. kvartala.

[100] Op. cit., str. 34
[101] Marović, B. i Jovanović, S. (2004) *Reosiguranje*, DDOR Novi Sad, Novi Sad, str. 151
[102] Op. cit., str. 191
[103] Op. cit., str. 193
[104] Op. cit., str. 193

Dopunski bordero. Ovom vrstom bordera obaveštava se reosiguravač o svim poslovima iz privremenog bordera koji nisu zaključeni, kao i o naknadnim izmenama u reosiguranim rizicima, ali samo u slučajevima gde se te izmene odnose na iznos premije reosiguranja. Dopunska bordera u sebi sadrže podatke o otkazima ugovora o osiguranju i povratu premija za određeni period.

7. UGOVORI O REOSIGURANJU

Kada ne bi imao reosiguravačevu zaštitu, osiguravač bi mogao preuzimati u pokriće samo one rizike koji ne prelaze njegov samopridržaj, izložio bi se riziku da se dogodi velika šteta pokrivena osiguranjem ili pak kumul šteta koje bi mogle dovesti u pitanje njegov opstanak.[105]

S obzirom na veliki broj polisa osiguranja koje svakodnevno zaključuje, osiguravaču je skupo, a i zbog prevelike administracije i vrlo nezgodno ugovaranje individualnih (fakultativnih) reosiguranja za svaki pojedini rizik kojeg treba reosigurati. S toga je i daleko raširenije zaključivanje takozvanih obligatornih ugovora o reosiguranju, kojim se obuhvata čitava jedna ili čak više vrsta srodnih reosiguranja. Obligatornim ugovorima o reosiguranju se osiguravač obavezuje predati u reosiguranje, a reosiguravač se obavezuje da će automatski preuzeti u reosiguravačevo pokriće sve rizike koje mu, u okvirima zaključenog ugovora o reosiguranju, osiguravač ustupi. Zaključivanje ovakvih ugovora za cedenta je veoma povoljno jer mu omogućavaju da, unutar okvira zadatih ugovorom, samostalno i slobodno preuzima u pokriće čak i one rizike, koji prelaze njegov samopridržaj.[106] U ugovoru o reosiguranju „osiguranik je osiguravač iz ugovora o osiguranju i reosiguranju, a reosiguravač je njegov osiguravač“.

Dva su vrlo važna aspekta materijalno pravne naravi poimanja ugovora o reosiguranju:

- Prvi, naknada iz reosiguranja nikada ne može biti veća od naknade reosiguraniku po ugovoru o reosiguranju.
- Drugi, čak važniji aspekt se ogleda u tome da reosiguranik ima pravo na naknadu iz reosiguranja samo onda kad postoji njegova obaveza na plaćanje osiguranine i to u oba aspekta: i s aspekta osnove i s aspekta visine. Šta više teret dokaza je na reosiguraniku: s jedna strane mora dokazati da je on prema

[105] Marović, B., Kuzmanović, B. i Njegomir, V. (2009) *Osnovi osiguranja i reosiguranje*, Princip Press, Beograd. str. 130
[106] Jankovec, I. (1968) *Ugovor o reosiguranju za uporedno pravo*, Beograd. str. 85

odredbama ugovora o osiguranju obavezan platiti naknadu iz osiguranja i s druge strane da je njena visina određena u skladu sa tim ugovorom.

Posmatrano čisto teoretski takvo gledište ima opravdanja. U stvarnosti, međutim, treba uvažavati poslovni aspekt reosiguranja.[107] O čemu se radi? Kad osiguranik sklapa ugovor o osiguranju, s pravom očekuje da će njegovo pravo na naknadu biti određeno na stručan, pravičan i poslovan način. Kad bi znao da će nosilac rizika koristiti svaki formalni ili materijalni nedostatak ili nesavršenost kako bi izbegao plaćanje naknade, sigurno bi od takvog osiguranja odustao i okrenuo se drugom reosiguravaču, koji ima razvijen osećaj za poslovnost. Isto razmišljanje dakako vredi i za reosiguranje.[108]

7.1 . VRSTE UGOVORA O REOSIGURANJU

Moramo napomenuti da postoji različit pristup autora kod podele ugovora o reosiguranju, po nizu kriterijuma, na različite grupe.[109] Ove podele za osnovicu mogu imati više parametara. Prema jednom viđenju, ugovori o reosiguranju mogu se posmatrati sa stanovišta:[110]

- Masovnosti
- Obaveznosti reosiguranja
- Preuzetih obaveza reosiguravača.

Postoji još niz podela, ali ih nećemo pominjati. Sve one, manje- više, obuhvataju i tretiraju postojeće ugovore, samo različito grupisane.

[107] Op. cit., str. 85
[108] Evropski put prava osiguranja Srbije posebno ugovora o osiguranju, Zbornik radova, Savetovanje, Palić, april 2008., str. 27.
[109] Jankovec, I. (1968) *Ugovor o reosiguranju za uporedno pravo*, Beograd
[110] Marović, B. i Kuzmanović, B. i Njegomir, V. (2009) *Osnovi osiguranja i reosiguranja*, Princip Press, Beograd, str. 405

7.2 . VRSTE UGOVORA O REOSIGURANJU SA STANOVIŠTA MASOVNOSTI

U ovu podgrupu svrstavaju se ugovori za koje je osnovni kriterijum broj ugovora o reosiguranju. Praksa poznaje slučajeve u kojima se pojavljuje jedan ili nekoliko ugovora o reosiguranju i oni predstavljaju pojedinačne ugovore, u stručnoj terminologiji poznate kao fakultativni ugovori, kao i ugovori koji se odnose na čitavu grupu ugovora o reosiguranju i nazivaju se okvirni, ili generalni ugovori o reosiguranju.[111]

7.3 . OKVIRNI (GENERALNI) UGOVORI

Pod okvirnim ugovorom o reosiguranju podrazumevamo sve ugovore određene vrste osiguranja koje je osiguravač zaključio u određenom periodu. Ova vrsta ugovora se najviše primenjuje u svakodnevnom poslovanju, jer pruža veću poslovnu sigurnost za obe ugovorne strane, a takođe otklonjena je opasnost izbora najopasnijih rizika, ali se, sa druge strane, reosiguravaču, eventualno, nameću i neki drugi rizici, koje ne bi primio u slučaju da nije zaključio okvirni ugovor.

Okvirni ugovori, nazivaju se još i obaveznim, imajući u vidu da ova vrsta ugovora obavezuje, s jedne strane, cedenta da u određenoj grupi rizika sve rizike

[111] Op. cit., str. 67

preda u reosiguranje, bez obzira da li iza toga stoji njegov interes, a, s druge strane, obavezuje reosiguravača da sve ponuđene rizike preuzme u reosiguranje.

7.4 . OPCIONI UGOVORI

Opcioni ugovori o reosiguranju predstavljaju prelazni oblik između pojedinih i okvirnih ugovora. Njima se posebno želela izbeći nedovoljna fleksibilnost okvirnih ugovora. Međutim, izbegavanjem slabosti jednog ugovora postiglo se to da je dobijen ugovor sa većim nedostacima nego što ih je imao okvirni ugovor.[112] Slabost opcionog ugovora je u njegovoj jednostavnosti. Ukoliko osiguravač diktira uslove opcionog ugovora, onda je njegovo pravo da u samopridržaju drži sve rizike, dok je reosiguravač u obavezi da prihvati sve rizike koje mu ponudi cedent u reosiguranje, bez obzira na ekonomsku opravdanost takvog postupka. U situaciji kada uslove diktira reosiguravač, cedent je obavezan da ponudi sve rizike u reosiguranje, a reosiguravač zadržava pravo da reosigura samo one rizike za koje postoji samo njegov interes. Upravo ove slabosti su razlog zbog čega se opcioni ugovori veoma retko primenjuju u praksi i više su predmet teorijskih razmatranja. .

7.5 . VRSTE UGOVORA SA STANOVIŠTA PREUZETIH OBAVEZA REOSIGURAVAČA

Ova grupa ugovora o reosiguranju, sadrži veliki broj različitih ugovora koji se mogu podeliti na više podgrupa, u zavisnosti od načina prihvatanja određenih rizika u reosiguranju.

Najčešća podela je, ako se radi o ugovorima sa stanovišta načina na koji je određena obaveza reosiguravača, na dve grupe.[113] Prvu grupu čine ugovori kod kojih je obaveza reosiguravača određena s obzirom na rizik koji je osiguranjem preuzeo osiguravač. U tim ugovorima osiguravač je još pre zaključenja ugovora o osiguranju

[112] Op. cit., str. 406
[113] Gasserow, H. (1987) *Die proportionale und die nicht- proportionale Ruckversicherung,* Jauch und hubner, Hamburg, str. 2

ocenio koliki deo rizika može sam da snosi u skladu sa svojim finansijskim mogućnostima, a ostalo predaje u reosiguranje. U drugoj grupi svrstani su ugovori koji određuju obaveze reosiguravača na osnovu visine štete.

Imajući u vidu obaveze reosiguravača, po po osnovu ugovora iz prve grupe on preuzima proporcionalni deo rizika, u terminologiji reosiguravajuće prakse, ovi ugovori se nazivaju proporcionalni, dok se ugovori iz druge grupe zovu neproporcionalni.[114]

Naravno, svaka od navedenih grupa ima svoje mikroelemente, odnosno ugovore koji joj pripadaju, o čemu će biti reči prilikom narednih razmatranja.

7.5.1 Proporcionalni ugovori o reosiguranju

Predstavljaju najstarije oblike ugovora o reosiguranju, koji se još nazivaju i ugovori o reosiguranju svote. Na osnovu njih reosiguravač određuje svotu ili proporciju sa kojom učestvuje u premiji ili štetama. To znači da reosiguravač preuzima u pokriće proporcionalan deo svakog rizika, za šta mu pripada proporcionalan deo premije, a takođe plaća i cedentu proporcionalan deo šteta. Osnovne vrste ugovora o proporcionalnom reosiguranju su:

- Kvotni ugovori o reosiguranju.
- Ekscedentni ugovori o reosiguranju.
- Kvotno- ekscedentni ugovori o reosiguranju.

[114] Op. cit., str. 4

7.5.1.1 Kvotni ugovori o reosiguranju

Kvotno reosiguranje je vrsta proporcionalnog reosiguranja u kojem se u reosiguranje uvek prenosi isti postotak premije i naplaćuje isti postotak šteta, bez obzira o kojoj osiguranoj svoti se radi, pa u njemu osiguravač i reosiguravač dele istu sudbinu.

Ovi ugovori uspešno štite cedenta od malih i srednjih šteta u osiguranom portfelju, ali ga ne štite od preteranog gomilanja šteta ili velikih pojedinačnih šteta. Zato, je ovaj tip ugovora prikladan za portfelj sa ujednačenim svotama osiguranja. Ugovori o reosiguranju kvote tačno određuju koja je vrsta rizika obuhvaćena reosiguranjem i na kojem području (teritorijalni limit), te koji su rizici isključeni.

Osnovne prednosti za reosiguravača su u tome što učestvuje u čitavom portfelju, a ne samo u vrhovima rizika pa se ne vrši selekcija rizika na njihovu štetu. Pored ovoga prednost je i jednostavnost primene. Kada je jednom ugovor zaključen, za njegovu primenu nije potrebna velika administracija ni stručna obrada. Nedostatak kvotnog reosiguranja je što reosiguranik ne može selektovati rizike koje predaje u reosiguranje, pa u reosiguranje odlazi i onaj deo premije koju bi cedent mogao, s obzirom na svoj finansijski kapacitet, zadržati u samopridržaju. Osnova za obračun premije je originalna premija naplaćena od osiguranika, a obračuni su obično kvartalni, te ih izrađuje sam cedent.

Kvotno reosiguranje ugovara se kod započinjanja sa novim vidovima osiguranja u kojem cedent još nema dovoljno iskustva o kretanju premije i štete, pa u tom slučaju reosiguravač pomaže u razvoju novog posla, odnosno izgradnji portfelja.[115]

7.5.1.2 Ekscedentni ugovori o reosiguranju

Ovo je najčešća vrsta proporcionalnog reosiguranja, a posebno se često koristi kod reosiguranja imovinskih rizika. Cedent odredi iznos svoga samopridržaja, a rizik

[115] Usklađivanje osiguranja Srbije sa sistemom osiguranja Evropske Unije, Zbornik radova, Savetovanje, Palić, april 2007, str. 289.

preko samopridržaja reosigurava- postotak učešća cedenta i reosiguravača u pojedinim rizicima u ugovoru varira, zavisno od svoti osiguranja ili PML-u. Što je osigurana vrednost veća, postotak odnosno učešće cedenta u riziku je manje i obrnuto.[116] Dakle, kod manjih osiguranih vrednosti moguće je da čitav rizik ostane unutar samopridržaja cedenta, pa se time izbegava neselektivnost pri plasmanu u reosiguranje, čime se direktno izbegava osnovni nedostatak kvotnih ugovora o reosiguranju.

Ugovor o ekscedentnom reosiguranju ima gornju granicu, tj. limit, često izražen kao višestruki broj pridržaja npr. 8, 9,10 itd. iznosa limita osiguravača. Reosiguravač mora znati iznos samopridržaja na temelju kojeg ugovara omer svoje obaveze. Ako se ugovorom o reosiguranju utvrdi da reosiguravač preuzima devet samopridržaja od ponuđenog rizika, a samopridržaj iznosi npr. 1.000.000 n.j. (novčanih jedinica), osiguravač može preuzeti rizik od 10.000.000 n.j, od čega u ekscedent reosiguranja daje 9.000.000 n.j, a u vlastitom samopokriću zadržava 1 000 000 n.j, koliko je i njegov samopridržaj.

Nedostatak ovog ugovora jeste složenost postupka obrade i time povezanih troškova njihove obrade, jer se za svaki rizik posebno izračunava postotak raspodele premije i štete između osiguravača i reosiguravača. Osim toga, kod proporcionalnih ugovora o reosiguranju reosiguravači premiju dobijaju „nazad“, tj. tek nakon završetka kvartala i proteka dodatnog roka za plaćanje, i tada obično dobijaju samo saldo premije i štete, naravno ako je obračun uopšte za reosiguravača pozitivan. Zbog toga mnogi reosiguravači više nisu skloni zaključivanju proporcionalnih ugovora o reosiguranju, već preferiraju neproporcionalne ugovore kod kojih se premija plaća unapred, a troškovi njihovog sprovođenja su niži.

Da bi rizici zaista bili plasirani u reosiguranje, cedent ih mora deklarisati, odnosno prijaviti reosiguravaču – to je takozvani „bordero rizika“, a sadrži osnovne podatke o svakom riziku koji je reosiguran putem ugovora o reosiguranju ekscedenta, te eventualne promene do kojih u portfelju dolazi u toku godine. Na temelju ovog borderoa, za svaki obračunski period stručne službe cedenta obično izrađuju borderoe premija i

[116] Jankovec, I. (1968) *Ugovor o reosiguranju za uporedno pravo*, Institut za uporedno pravo, Beograd, str. 123

šteta za reosigurani portfelj i dostavljaju ih reosiguravaču. Osnovicu obračuna premije predstavlja originalna bruto premija.[117]

Kod ove vrste reosiguranja cedent obično sam obrađuje štete i iskazuje ih kvartalno u borderoima šteta, ali je obavezan prijaviti reosiguravačima veće štete koje pogode reosigurani portfelj. Naravno, obrađivanje i likvidaciju štete reosiguravač i osiguravač mogu vršiti zajedno, a takođe i reosiguravač samostalno. Ako se dogodi šteta koja pređe ugovorom utvrđenu visinu, cedent može tražiti od reosiguravača da mu, ne čekajući kvartalni obračun plati akontaciju. Iznos štete koja se akontira izvan kvartalnog obračuna unosi se u sledeći kvartalni obračun, ali se pre toga reosiguravač odobri za unapred plaćeni iznos. Kod ekscedentih ugovora najvažnije je odrediti samopridržaj cedenta. Određujući svoj samopridržaj, cedent vodi računa o optimalnom korištenju svojih kapaciteta, pazeći da pri tome ne ugrozi svoje poslovanje. Cedent odluku o visini svog samopridržaja donosi samostalno, no on mora biti prihvatljiv i reosiguravaču - ako je samopridržaj određen prenisko, to ostavlja mesto za sumnju da sam cedent nema dovoljno poverenja u vlastiti portfelj.

7.5.1.3 Kvotno- ekscedentni ugovori o reosiguranju

Kvotno-ekscedentno reosiguranje predstavlja kombinaciju kvotnog i ekscedentnog reosiguranja te njegove karakteristike proizilaze iz karakteristika te dve vrste ugovora o reosiguranju. Reč je o hibridnom obliku ugovora o reosiguranju koji se najčešće koristi u slučajevima kada se kvotno reosiguranje pojavljuje kao osnovno a ekscedentno kao dopunsko reosiguranje.[118]

Osnovna namena ove vrste ugovora o reosiguranju jeste omogućavanje osiguravajućim društvima povećavanje učešća u pokriću rizika, odnosno povećavanje proporcije zadržanih rizika putem kvotnog reosiguranja, čime se faktički omogućava veće učešće osiguravača u otvorenoj premiji osiguranja a viškovi rizika pokrivaju se dopunskim ekscedentnim reosiguranjem. Ovo reosiguranje omogućava postizanje disperzije rizika, odnosno obaveza po osnovu osiguranih rizika, mogućnost nošenja većih

[117] Reinsurance Association of America (2003) *Fundamentals of Property Casualty Reinsurance: With a Glossary of Reinsurance Terms*, Washington, D.C., str. 3-7
[118] Op. cit. str. 333

rizika, uz istovremeno zadržavanje viših iznosa premije u odnosu na kvotno reosiguranje. Takođe, ova vrsta ugovora o reosiguranju omogućava preciznije izračunavanje efekata povećanja ili smanjivanja kvota u kontekstu rasta portfelja. Zbog svojih karakteristika kvotno- ekscedentno reosiguranje koriste novoosnovana osiguravajuća društva, kao i osiguravajuća društva koja imaju tradiciju poslovanja, ali ovu vrstu reosiguranja koriste za razvoj novih poslova,odnosno novih vrsta osiguravajućeg pokrića.

7.5.2 Neproporcionalni ugovori o reosiguranju

Karakteristično za ovu vrstu ugovora o reosiguranju jeste to što reosiguravač visinu naknade iz reosiguranja određuje prema visini štete. Baš iz tih razloga se ova vrsta poslova naziva reosiguranje šteta.

Za razliku od proporcionalnih ugovora, kod kojih kao polazna osnova za određivanje samopridržaja osiguravača i obaveze reosiguravača služi osigurani rizik, kod neproporcionalnih ugovora, suma koja treba da se plati osiguraniku u slučaju štete je polazište, kako za samopridržaj osiguravača, tako i obavezu reosiguravača. U stručnoj terminologiji, samopridržaj osiguravača u slučaju neproporcionalnih ugovora o reosiguranju naziva se prioritet.[119]

Posebna specifičnost neproporcionalnih ugovora ogleda se u tome što se njima pokrivaju štete nastale usled ostvarenja jednog osiguranog slučaja, ili više osiguranih slučajeva, kao posledica jednog te istog uzroka.[120] Posebnim klauzulama ovih ugovora reguliše se, u slučajevima kada se osigurani slučaj dogodi i reosigurani deo obaveze realizuje, naknadno plaćanje premije za ponovno reosiguranje, što se u stručnoj terminologiji naziva reaktiviranje ugovora.

Primena neproporcionalnih ugovora novijeg je datuma. Postoji više vrsta neproporcionalnih ugovora, a u praksi se najčešće sreću:

- Reosiguranje viška šteta (excess of loss- skraćeno XL) i

[119] Op. cit., str. 402
[120] Jankovec, I. (1968) *Ugovor o reosiguranju za uporedno pravo*, Institut za uporedno pravo, Beograd, str. 92

- Reosiguranje viška gubitka (stop loss),

Takođe, veoma bitna karakteristika ovih ugovora o reosiguranju je da su oni podložni ekonomskom, sociološkom, političkom i tehnološkom razvoju. Ove promene utiču na izloženost rizika, kao i na štete.

7.5.2.1 Ugovor o reosiguranju viška šteta

Nezavisno od toga da li se radi o ugovoru o reosiguranju viška šteta na riziko osnovi ili prema događaju, koncept ove vrste događaja je jednak. Reosiguravač će nadoknaditi cedentu svaku štetu u njegovom portfelju iznad ugovorenog iznosa. To znači, da reosiguravač automatski preuzima obavezu nadoknađivanja štete iznad visine samopridržaja osiguravača. Ugovor o reosiguranu viška štete štiti osiguravača od prevelikih šteta na pojedinom riziku ili kumula šteta. Reosiguravač ograničava svoju obavezu na određeni iznos po jednom štetnom događaju, a najčešće i na ukupan iznos naknade.[121] Kada svoju obavezu ograniči na ukupni iznos naknade, po iscrpljenju tog iznosa, ugovor se automatski gasi. Dakle, osiguravač ako želi da se u potpunosti zaštiti za limit koji mu je potreban, a to ne može postići jednim ugovorom, on mora zaključiti drugi, treći, itd. kako bi imao potpunu zaštitu. Ovaj oblik reosiguranja ne štiti reosiguravača od promene intenziteta onih šteta koje su ispod samopridržaja osiguravača.

Ova vrsta reosiguranja se može ugovoriti:

- Na riziko osnovi, gde je reosiguravač u obavezi da svaku štetu koja prelazi samopridržaj osiguravača on isplati, ali naravno do maksimalno ugovorenog pokrića.

- Na osnovu događaja, reosiguravač nadoknađuje sve štete po jednom događaju po polisama koje su na snazi, bez obzira sa kojim su datumom započete. Kod ovog reosiguranja reosiguravač navodi rizike koje pokriva i utvrđuje što se prema ugovoru smatra jednim događajem.[122] Sve štete ispod donje i iznad gornje granice svodi direktni osiguravač (što je jako pogodno za reosiguravača ukoliko

[121] Op. cit., str. 87
[122] Mayers, D. and Smith, C. (1990) *On the Corporate Demand for Insurance: Evidence from the Reinsurance Market*, Journal of Bussiness, University of Chicago Press, Chicago, IL, str. 19-40

postoji opasnost od velikih šteta koje bi mogle pogoditi osiguravačev portfelj). Ovaj sistem može stvoriti cedentu problem u slučaju da reosiguravač raskine ugovor ili ako cedent iz nekih drugih razloga odluči prekinuti takav ugovor.

7.5.2.2 .Ugovori o reosiguranju viška gubitka

Suština ugovora o reosiguranju viška gubitka, ili, kako se ponekada naziva, ugovora o reosiguranju godišnjeg viška šteta, ogleda se u tome što reosiguravač preuzima obavezu da osiguravaču nadoknadi ukupan gubitak u ugovorenoj vrsti osiguranja i u ugovorenom vremenskom periodu.

Ovaj ugovor obavezuje reosiguravača da nadoknadi štete koje se dobiju sabiranjem svih šteta u portfelju iznad unapred ugovorenog procenta. To u praksi može, naravno uprošćeno, da izgleda ovako: reosiguravač prihvata da nadoknadi sve štete u jednom portfelju čija se visina proteže od npr. 90% do 130% od iznosa premije.[123] Ovo je samo jedan od metoda obrađivanja viška gubitka.

Karakteristično za ugovore o reosiguranju viška gubitka jeste to, što za razliku od ugovora o reosiguranju viška šteta, kod njega naknada iz reosiguranja izračunava u odnosu na taj zbir iz reosiguranja u određenoj vrsti portfelja, a s obzirom na čitav portfelj osiguravača.

7.5.3 Prednosti i ograničenja transfera rizika u reosiguranju

U prethodnim izlaganjima ukazano je na ključni značaj reosiguranja kao oblika transfera rizika osiguravajućih društava radi smanjenja izloženosti rizicima, odnosno smanjenju disperzije odstupanja od očekivanih,odnosno izračunatih srednjih vrednosti šteta, čime osiguravajuća društva de facto ostvaruju zamenu za sopstveni kapital.[124] U literaturi se nailazi na različita tumačenja ključnih prednosti reosiguranja. Udruženje reosiguravača Amerike (Reinsurance Association of America) ukazuje na četiri ključna

[123] Lewis, C.M. and Murdock, K. C. (1996) *The Role of Government Contacts in Descretionary Reinsurance Markets for Natural Disasters*, Journal of Risk and Insurance, Malvern, PA, str. 573-577
[124] Op. cit. str. 579

motiva koja podstiču osiguravajuća društva na kupovinu reosiguravajućeg pokrića: ograničenje odgovornosti za specifične rizike, stabilizovanje rezultata po osnovu šteta, zaštita od katastrofa i unapređenje kapaciteta. Američka akademija za aktuare (American Academy of Actuaries) ukazuje da se kao motivi za kupovinu reosiguravajućeg pokrića, osim navedenih, javljaju i potreba za finansiranje rasta, unapređenje ekspertize u prihvatu rizika, odstranjivanje grupa neželjenih vrsta osiguranja, odnosno rizika, snižavanje troškova kapitala, zaštita bilansnih pozicija, unapređenje likvidnosti i udovoljavanje zahtevima regulatornih organa i rejting agencija. Takođe, različiti su motivi osiguravajućih društava za kupovinu reosiguravajućeg pokrića, a oni mogu biti i unapređenje privlačnosti za potencijalne investitore, unapređenje ekspertize, osim u prihvatu rizika i u domenu određivanja premija i upravljanja odštetnim zahtevima, pomoć osiguravajućim društvima u nastupu na novim tržištima, redukovanje očekivanih poreskih obaveza po osnovu redukcije oporezivog prihoda, kao i smanjenje finansijskog leveridža, merenog odnosom neto pripisanih premija prema kapitalu, što je posebno značajno za ona osiguravajuća društva koja imaju relativno visok finansijski leveridž. Analizirajući motive za kupovinom, kao i uloge reosiguravajućeg pokrića za upravljanje rizikom i kapitalom osiguravajućih društava, najvažnije prednosti reosiguranja iz perspektive osiguravajućih društava predstavljaju:

- Stabilizacija poslovnih rezultata i zaštita solventnosti,
- Smanjenje troškova i uvećanje profita,
- Zaštita za katastrofalne štete i
- Razvoj poslovanja osvajanjem novih tržišta.

Značaj reosiguranja može se posmatrati i sa šireg društvenog aspekta. Naime, obezbeđujući osiguravajućim društvima navedene koristi u domenu upravljanja rizicima i kapitalom, reosiguranje u krajnjem ishodištu ima za cilj uvećanje raspoloživosti osiguravajućeg pokrića po ceni koja je niža u odnosu na onu koju bi osiguravajuća društva mogla da ponude da ne postoji mogućnost dopunske disperzije rizika putem reosiguranja. Takođe, obezbeđenjem disperzije za štete koje osiguravajuća društva svojim sredstvima ne bi mogla da pokriju, reosiguranje doprinosi raspoloživosti usluga osiguravajućeg pokrića.

7.5.4 Direktive o reosiguranju i retrocesiji

Imajući u vidu da je reosiguranje delatnost internacionalnog karaktera, nije bilo teško utvrditi pravila koja su se odnosila na slobodu osnivanja i slobodu pružanja usluga. Pojedine države članice Evropske unije bile su primorane da uklone određene nacionalne propise koje su ograničavale stranim reosiguravačima obavljanje ovih poslova na njihovoj teritoriji.

Prvom direktivom o reosiguranju i retrocesiji jasno su precizirana pravila na osnovu kojih su zemlje članice obavezne ukinuti sva ograničenja koja su prepreka implementaciji slobode osnivanja i slobode pružanja usluga reosiguranja na njihovoj državnoj teritoriji.

Mnoge države članice u velikoj meri su osporavale i kasnile sa implementacijom ove Direktive u nacionalno zakonodavstvo, zbog čega ih je i sama EEZ u više navrata opominjala i vršila konstantan pritisak za njeno implementiranje.

Direktiva nema neki veći značaj sa stanovišta ostvarivanja slobode osnivanja u domenu reosiguranja. Evropski reosiguravači radije poslove zaključuju direktno iz svog sedišta nego preko poslovnih jedinica u drugim državama. Osnovni rezultat ove direktive stoga je ostvarenje slobode pružanja usluga i u onim državama koje su tu slobodu ograničavale, najčešće postavljanjem uslova da reosiguravač ima ovlašćenog predstavnika u domaćoj zemlji.[125]

[125] Pak, J. (2011) *Pravo osiguranja*, Univerzitet Singidunum, Beograd, str. 44 i 45

8. RISK MENADŽMENT U REOSIGURANJU

Reosiguranje je kao delatnost potpuno globalno, dok društva koja se bave osiguranjem imaju uglavnom lokalni karakter. Kao oblik zaštite osiguravača, reosiguranje nije samo trošak, nego alternativni izvor kapitala i kao takvog ga osiguravači moraju posmatrati.[126] Uz to, ne sme biti podcenjen uticaj kupovine reosiguranja na ugovarača osiguranja kao dodatni element sigurnosti. Osiguravači bi ugovaraju osiguranje samo na teret vlastitog kapitala, a bez reosiguranja, teže tome da budu konzervativniji u tim procesima od onih koji osiguranje ugovaraju upotrebljavujući reosiguranje kao zaštitu koristeći tuđi kapital. Šta znači racionalno kupovanje reosiguranja? Kakva je uloga risk menadžmenta u donošenju odluke o reosiguranju? To u svakom slučaju nije štednja na reosiguranju kao što bi moglo biti shvaćeno, nego sistematski proces upravljanja rizicima i sredstvima akumuliranim iz poslova osiguranja. Taj isti sistemski proces mora biti rukovođen osnovnom namenom i ciljevima koji se reosiguranjem postižu, a to su:[127]

- Kreiranje stabilnosti i sigurnosti
- Zaštita kapitala osiguravajućih društava i njihovih deoničara
- Stabilizacija rezultata
- Povećanje vlastitog kapaciteta
- Zadržavanje minimalne solventnosti i sigurnosti te jačanje njegove finansijske snage
- Disperzija rizika po svetskim tržištima

Kao generalni princip, upotreba reosiguranja, kao deo procesa risk managementa ili preciznije menadžmenta u osiguranju, povezana je i s kulturom osiguravača. Dakle, nešto slično kao što kod osiguranika postoji navika i praksa da svoje interese osiguraju kod osiguravača, a ne da se samostalno i na teret svojih izvora sredstava izlažu potencijalnim gubicima. Risk management poslednjih deset godina postao je izuzetno važno sredstvo. Uspešna kupovina reosiguranja uključuje bihevioristički i finansijski

[126] Klobučar, D. (2007) *Risk Management i osiguranje*, Tectus, Zagreb, str. 556
[127] Op. cit., str. 556

aspekt reosiguranja. To zahteva potrebu za kreiranjem čiste politike ugovaranja polisa osiguranja i uključivanje iskustava iz prethodnih godina. Zakonodavno okruženje u najvećoj meri reguliše način na koji osiguravajuća društva posluju u pojedinoj zemlji, a posebno u SAD-u. Sve to još uvek nam ne daje odgovor na pitanje kakvo bi bilo racionalno kupovanje reosiguranja, što ćemo pokušati objasniti kroz strategiju kupovanja reosiguranja te nekih drugih odrednica bitnih kod traženja pokrića izloženosti nastanka događaja koji prelaze kapacitete osiguravača.

8.1. RAZVOJ STRATEGIJE U KUPOVANJU REOSIGURANJA

Kako svaki razuman osiguravač želi zaštititi svoj kapital kupovinom reosiguranja za viškove rizika koje ne može samostalno nositi, čime povećava i svoj kapacitet nošenja rizika, traži zaštitu od katastrofalnih rizika, i to kroz različite oblike reosiguranja koje ima i svoju cenu. Golden, jedan od glavnih menadžera u britanskom Royal Insurance, kaže: „Ne želimo ugovarati osiguranje na teret kapitala drugih ljudi niti biti robovi sreće reosiguravača koji mogu pogoršati uslove za osiguranje ili otkazati pokriće.“ Prema reosiguravačima odnosili su se sa sumnjom i nastojali ugovarati i zadržati 100% ugovorene premije uz moto: „Ako nismo dovoljno dobri da zadržimo celi rizik, tada nismo dovoljno dobri ni da ga uopšte ugovorimo.“ Nažalost, dogodilo se da je isti osiguravač 1990. god. pretrpio dve katastrofalne štete od oluje, uz istovetno efekte velike inflacije, visoke nezaposlenosti i katastrofalnog kolapsa berze., koje su mogle biti pokrivene reosiguranjem, u vodu su pale i gore navedene tvrdnje vodećih menadžera Royala. Istovetno je došlo i do kolapsa britanskog tržišta osiguranja imovine, a Royal je bio osiguravač koji se uglavnom bavio imovinom. To su samo neka od razmišljanja kad se govori o reosiguranju kao trošku.[128] Glavni zadatak u poslovanju osiguravajuće organizacije kad se regulišu poslovi reosiguranja su definisanje okvira poslovanja koji će raspoznati glavne poslove koje kuća ugovara, te finansijske modele koji će uticati na ukupne rezultate.

[128] Borch, K. H. (1968) *The Optimal Portfolio of Assets in an Insurance Company*, Transaction of the XVIII International Congress of Actuaries, Munchen, str. 80

Nezavisno od činjenice da će kombinacija poslova i finansijskih modela prikazati o kakvoj je kompaniji reč, tu će uvek postojati potreba za jednom politikom reosiguranja koja mora biti uključena u ukupnu politiku kompanije u procesu upravljanja, kako ugovaranja osiguranja tako i drugih procesa unutar pojedine osiguravajuće kompanije.[129] Kompanije mogu birati u izboru reosiguravajuće strategije upotrebljavajući centralizovani ili decentralizovani model ili u određenom slučaju kombinaciju oba modela, ali opet u datim okvirima politike kompanije. Centralno kontrolisana organizacija zadržaće centralno kupovanje reosiguranja i gledaće da bude više uključena u potražnju za reosiguranjem na nivou ukupne grupe nego lokalnih i regionalnih interesa.

8.2. UTVRĐIVANJE PREMIJE KOJA SE PLAĆA REOSIGURAVAČU

Kalkulacije premijskih stopa koje će se obračunati za poslove reosiguranja viška šteta osiguravača i utvrđivanje korektne visine provizije koja treba biti plaćena po proporcionalnim ugovorima o reosiguranju cedentu može biti vrlo složena, a uveliko utiče na poslovanje i ostvarene rezultate svakog osiguravača.[130]

8.2.1. PROPORCIONALNA REOSIGURANJA

Kada je reč o proporcionalnim reosiguranjima reosiguravač se slaže da pristaje na deo premije i šteta, u istom obimu u kojem je originalan rizik njemu cediran. Na taj način prima proporcionalni deo premije za proporcionalni deo rizika, i spreman je platiti proporcionalni deo svake štete, ako se ona dogodi na cediranom riziku.

Reosiguravač bi trebao platiti osiguravaču proporcionalni deo troškova za akviziciju osiguranja. To se zove provizija pribavljača (ceding commision) posle reosiguranja i ona je jedino područje proporcionalnog posla reosiguranja koji aritmetički nije potpuno proporcionalan. U kalkulisanju originalne premije osiguranja, osiguravač mora pokriti troškove šteta, sve troškove koji su potrebni da bi se posao dobio

[129] Golden, N. (2002) *Rational Reinsurance Buying,* Risk Waters Group Ltd., str. 4
[130] Op. cit., str. 14

(uključujući i troškove izdavanja polisa i informatičke obrade) i bilo koji drugi administrativni trošak ili potrebu menadžmenta. Na sreću, tu mora biti i deo dobiti kako bi akcionari bili zadovoljni. Da pojednostavimo, osiguravači koji predaju rizike u reosiguranje reosiguravaču, imaju pravo na proviziju za pribavljeni posao reosiguranja, kao što i agenti, zastupnici i drugi prodavači osiguranja, koji njemu pribavljaju osiguranje, imaju pravo na pribavnu proviziju.

8.2.2. NEPROPORCIONALNI UGOVORI O REOSIGURANJU

Utvrđivanje premije reosiguranja u neproporcionalnim poslovima reosiguranja prošao je određene promene poslednjih nekoliko godina zbog:

- Naprekta u kompjuterskoj tehnologiji,
- Povećanja šteta zbog kojih je došlo do tačnijih statističkih podataka.

Postoje dve metode utvrđivanja premijskih stopa za poslove reosiguranja viška šteta, a to su: metoda izloženosti i iskustvena metoda utvrđivanja premijskih stopa.

8.2.3. METODA UTVRĐIVANJA PREMIJSKIH STOPA ZA REOSIGURANJE VIŠKA ŠTETA NA TEMELJU IZLOŽENOSTI

Ova metoda zasniva se na izloženosti svote osiguranja određenom opsegu pokrića. Različite studije napravljene su za sve vrste osiguranja, a analizirao se i uzrok šteta.

Jednostavnim rečnikom, ako su štete koje su se dogodile po određenom riziku bile određene u iznosu i broju, i to je pokazalo da, na primer, 70% svih šteta pada u 50% ima pravo da zadrži tih 70% premije osiguranja.[131] Ako bi reosiguravač nosio drugih 50% svote osiguranja prema tim podacima, njemu bi pripalo 30% premije osiguranja. Ako će reosiguravač participirati u manjem iznosu nošenja rizika iznad 50%, odredиće i proporcionalno manju premiju reosiguranja.

Ta se metoda često koristi u osiguranju imovine i odgovornosti, posebno tamo gde nema štetovne statistike ili se radi o potpuno novim poslovima osiguranja. Metoda izloženosti koristi se za izračun premije reosiguranja kako za individualna reosiguranja, tako i za ugovore o reosiguranju velikog broja drugih rizika.

8.2.4. ISKUSTVENA METODA UTVRĐIVANJA PREMIJSKE STOPE ZA REOSIGURANJE VIŠKA ŠTETA

Ova metoda koristi poznate, procenjene štetovne statistike kako bi došla do premije za reosiguranje viška rizika koji je plasiran u reosiguranje. Isto kao što osiguravajuće društvo mora koristiti određene prihvaćene tehnike kako bi došla do premije osiguranja, tako i reosiguravač mora ukalkulisati premiju za reosiguranje viška šteta koja će biti dovoljna za podmirenje njegovih troškova. Jednostavno, premija za pokriće reosiguranja viška šteta mora pokriti:[132]

- Troškove očekivanih šteta, rezerve šteta, moguće probleme s inflacijom,

[131] Reinartz, R. C. (1968) *Property and Liability Reinsurance Management*, Fullerton Mission Publishing Co, str. 110- 116
[132] Op. cit., str. 159

- Reosiguravačeve administrativne troškove,
- Brokeražu,
- Dobit i druga davanja,

Faktori koji utiču na visinu premije za reosiguranje viška šteta su:

- Visina prioriteta osiguravača,
- Visina zaštite koju daje reosiguravač,
- Vrsta osiguranja i mesto osiguranja,
- Isključenja u ugovoru o reosiguranju,
- Prošlo štetovno iskustvo ili broj i visina izloženosti rizicima po lerovima te promene na riziku tokom trajanja osiguranja i ostale informacije o riziku,
- Uslovi na tržištu reosiguranja te opšte iskustvo s pojedinom vrstom reosiguranja,
- Stepen konkurencije u vreme traženja pokrića.

Svi gore navedeni faktori mogu se sažeti u frazu: “Današnjom premijom plaćamo sutrašnje štete na osnovu jučerašnjih informacija.”

U većini slučajeva postoje tri vrste utvrđivanja premijskih stopa za reosiguranje viška šteta, a to su:

- Na temelju plaćenih šteta pokrivenih reosiguranjem- koja se primenjuje na ugovore s visokim iznosom šteta,
- Na temelju fiksne ili postotne premije- primenjuje se na ugovore o reosiguranju s niskim nivoom šteta,
- Flat premija ili premija u novčanim iznosima- koja se primenjuje za poznate iznose šteta.

Iz gore navedenih činjenica i faktora može se zaključiti da reosiguravači koriste sva moguća sredstva risk managementa u reosiguranju u cilju kontrole njegove izloženosti štetama.

9. DEFINISANJE PROGRAMA REOSIGURANJA

To je treći korak u procesu kupovanja reosiguranja i on definiše optimalnu strukturu reosiguravajućeg programa. U idealnim uslovima drugi korak trebao bi biti dostignut u proljeće svake godine, ostavlajući leto za treći korak.[133] U nekim slučajevima, ako analitički posao nije gotov do juna, ostaje manje vremena i prostor za definisanje programa.

Definisanje programa traži aktivnost na internom i eksternom planu:[134]

- Interne aktivnosti sastoje se od stvaranja seta različitih opcija zaštite za svaki rizik ili vrstu posla osiguranja koji se zatim testiraju u uslovima izloženosti, vezano uz obavljeni posao analize i mogućnosti preuzimanja rizika osiguravača. Program zaštite ne mora uvek biti adekvatan željama poslovnih jedinica koje traže promene u programu zaštite. Kontrola se takođe radi na konzistentnosti želje za prihvatom rizika u osiguranje od strane predstavništva i stvarnog kapaciteta kompanije da pretrpi štetu u različitim scenarijima. Globalni pregled koji smo već opisali najčešće se koristi u takvim situacijama.

- Eksterne aktivnosti centralnog tima za sprovođenje programa reosiguranja sastoji se od testiranja predloženog programa s nekim od ključnih partnera reosiguravača ili brokera radi provere može li program biti plasiran na tržištu reosiguranja. Nakon toga moguće je ubaciti u program primedbe u obliku nadopuna kako bi se ispunili zahtevi tržišta. U centralizovanom procesu ugovaranja reosiguranja centralni tim mora biti siguran da je raspoznao specifične lokalne potrebe za reosiguranjem i gde je moguće integrisati ih u program.

Kupovanje programa reosiguranja. Četvrti korak u kupovini reosiguravajućeg pokrića je prodaja rezultata prva tri koraka reosiguravačima. Na ozbiljnom tržištu reosiguranja cedent ili osiguravač koji daje najbolje informacije svojim reosiguravačima i

[133] Klobučar, D. (2007) *Risk Management i osiguranje*, Tectus, Zagreb, str. 564
[134] Op. cit., str. 565

pokazuje da ima dobru kontrolu nad rizicima obično dobija najbolje uslove za reosiguranje. U nekim slučajevima kvalitet informacije još nije prepoznat kao prednost za cedenta.

Tržišni stimulans: cena, kapacitet, uslovi i sigurnost. Na mekanom tržištu reosiguranja pri kupovanju na centralizovan način u teoriji je moguće dobiti jeftinije reosiguranje. Razmatrajući cikluse i činjenicu da bi bilo nerealno delovati globalno kad je tržište mekano i onda promeniti organizaciju kad je tržište tvrdo, centralizovani proces ugovaranja reosiguranja mora pokazati svoju efikasnost u sledećim područjima:[135]

- Mora biti kapacitet od reosiguravača na programima koje nije lako plasirati. Jednom kad reosiguravač napravi prve analize i predlog za svaki program po svojoj proceni, može započeti raspravu s timom za sprovođenje reosiguranja cedenta na bazi globalnih odnosa.
- Dobijanje veće sigurnosti ako se dobro upravlja rizicima cedenta,
- Mora postojati dalji razvoj uslova za reosiguranje i sposobnost da se pregovara o uslovima s tržištem,
- Mora dobiti kapacitet za cedenta kako bi mogao kvotirati vlastite ugovore i onda biti sposoban pregovarati s reosiguravačem. Visok stepen stručnosti centralnog tima o tehničkim i aktuarskim aspektima pomaže na tvrdom tržištu reosiguranja. Kako se razvija tržište reosiguranja poslednjih godina, ono pokazuje da su ta četiri područja posebno važna za plasman rizika u reosiguranje.

Upravljanje centralizovanim uslužnim službama. To se smatra šestim korakom u procesu kupovanja reosiguranja i vrlo je značajan u centralnom kupovanju reosiguranja.

Centralizacija premije i šteta donosi određene pogodnosti za kompaniju

- Omogućuje kompaniji da upravlja ukupnim štetama svih svojih podružnica,

[135] Straub, E. (1988) *Life Insurance Mathematics*, 4th Edition, Springer, New York, str. 28

- Svaka podružnica će imati samo jednu stranu, odnosno centralni tim koji će rasporediti premiju reosiguranja i štete između brokera i reosiguravača.

Jedna takva organizacija podrazumeva postojanje back office tima i sistema koji je sličan back office-u reosiguravača.[136] Postoje dve mogućnosti- ili da centralni tim radi kao broker ili kao reosguravač. Uslovno govoreći, te dve solucije slične su kada se govori o samom izvršenju poslova. Ipak, u funkciji reosiguravača centralni tim u stvari u potpunosti upravlja rizikom onoga koji mu ga je predao u reosiguranje. To mu omogućava i stvaranje samopridržaja na nivou cele grupe, a nakon toga i optimizovanje šeme reosiguranja za celu grupu.

Centralizovani ili decentralizovani pristup poslovima reosiguranja. Kada govorimo o decentralizovanom pristupu poslovima reosiguranja, imamo situaciju da se posao osiguranja obavlja lokalno i lokalni menadžment ima punu odgovornost za ostvarenje rezultata, jer bi inače došlo do uplitanja odgovornosti top menadžmenta s lokalnim, stvarajući teškoće lokalnom menadžmentu. Gledajući taj decentralizovani pristup, može nam se činiti na prvi pogled da to ima smisla. Ljudi koji ugovaraju poslove osiguranja protivno vlastitom vodiču za ugovaranje osiguranja., kupuju reosiguranje od partnera koje znaju i kojima veruju godinama.[137] Slabosti ovog sistema se pojavljuju što se više internacionalnog i globalnog pojavljuje u poslovima osiguranja. Za globalnog osiguravača sa konsolidovanim bilansom, zahtevi interne kontrole i izveštavanja mogu biti u suprotnosti sa zahtevima lokalnog tržišta i izveštavanja na tom tržištu. Ako krenemo od pristupa poslu odozgo prema dole, ciljevi svake grupe mogu biti sumirani u:

- Bolja kontrola i planiranje izloženosti,
- Smanjenje troškova reosiguranja,
- Dostizanje većeg nivoa transparentnosti i
- Garantuje se pokriće za pokrivanje strateških ciljeva.

Decentralizovana strategija primenjuje se za domicilne klijente koji posluju samo na domaćem tržištu, pa se i potrebe za reosiguranjem najčešće zadovoljavaju na

[136] Paine, C. (2000) *Reinsurance a Breaf Guide*, Insurance Basis, Chartered Insurance Institute, Publishing Division, London, str. 35
[137] Op. cit., str. 37

domaćem tržištu. Centralni tim za ugovaranje reosiguranja mora demonstrirati svoju stratešku važnost predstavljajući ukupan volumen poslova, te lokalne poslove staviti u kontekst ukupnih poslova reosiguranja. Znači da se veruje kako centralizovani pristup poslovima reosiguranja daje grupi dovoljno fleksibilnosti i kupovne snage kojom ispunjava strateški cilj kupovanja reosiguranja po najpovoljnijim uslovima.

Vrednost centralizovane funkcije reosiguranja. Prva vrednost za grupu je ujedinjavanje najstručnijih ljudi u jedan tim koji je na raspolaganju cele grupe. Složenost poslova analize rizika traži stručnost i iskustvo, što je vrlo skupo. Centralni tim za reosiguranje jedna je od glavnih komponenti risk managementa procesa grupe ili osiguravajućeg društva.

Druga vrednost je da centralni tim za sprovođenje reosiguranja poseduje veliki broj informacija cele grupe koju servisira i može deliti sa celom grupom.

Treća vrednost je kapacitet da se rade poslovi sa tržištem reosiguranja.

Četvrta vrednost je pojednostavljeno kruženje dokumentacije u centralnoj kancelariji unutar grupe, s efektom štednje i kvalitativnog poboljšanja administrativnih poslova.

Peta prednost je edukacija koju može dati centralni tim s efektom tehničke sinergije koja može biti razvijena na taj način. Da bi centralni sistem kupovanja reosiguranja davao gore navedene efekte, moraju biti zadovoljeni određeni uslovi, a to su:

- Stroga opredeljenost uprave grupe da pomogne centralnoj službi u odnosu na lokalne podružnice,
- Investiranje dovoljno novca i vremena,
- Jasnim definisanjem ovlaštenja podružnica i centralnog tima i
- Transparentna komunikacija.

10.SMERNICE PRILIKOM IZRADE OPTIMALNOG OBLIKA REOSIGURANJA I SAMOPRIDRŽAJA

Rušenje Svetskog trgovinskog centra u Nju Jorku 2001. Pokazalo je koliko je važno za osiguravajuće društvo da ima pravi i sadržajni vodič za reosiguranje. Taj događaj ukazuje i na postizanje ciljeva reosiguranja, a menadžer reosiguranja mora demonstrirati ispravnu poslovnu praksu u u pravi društva.[138]

Da bi se osigurao kvalitetan program i plasirao na tržištu reosiguranja, moraju biti razmotreni sledeći zadaci kao najvažniji delovi budućeg programa reosiguranja.

Evaluacija izloženosti. Procena izloženosti treba biti rađena u tri diemnzije:po riziku, po događaju i ukupno. Mora sadržavati izloženost u proteklim periodima i nepoznatu izloženost koja proizilazi iz probalističkog modeliranja. Kao što smo već spomenuli, procena bi trebala sadržavati i nove scenarije iznenadnih rizika elektromagnetnog polja, genetski modifikovanih organizama i kibernetskih rizika. Različiti scenariji katastrofa kroz različite poslove osiguranja, kao i finansijske izloženosti, pomoći će da se dobije složena slika izloženosti riziku pojedinog osiguranika.

Utvrđivanje pridržaja i kapaciteta. Temeljeno na analizi izloženosti, utvrđivanje pridržaja i kapaciteta sledeće je što mora biti razmotreno. S odgovarajućim alatima pridržaj mora biti izračunat na temelju učestalosti pojedinog rizika i meren prema kriterijumima za utvrđivanje solventnosti. Greške u utvrđenim limitima između onoga što je bilo i garantovano u originalnoj polisi i onoga što daje ukupan kapacitet reosiguranja vodi do ekstremnih gubitaka cedenta. Procena pridržaja i kapaciteta mora biti rađena za sve tri dimenzije poslova osiguranja, znači po riziku, događaju i agregatno.

Vreme pokrića. Vreme je četvrta dimenzija poslova reosiguranja, možda i važnija od drugih, jer se često previdi njen značaj, posebno kada se menjaju struktura i uslovi reosiguranja. Kada se menja struktura reosiguranja, mora postojati kontinuitet iz stare u novu strukturu bez ikakvih stepenica ili rupa u pokriću koje se mogu pojaviti. Kad

[138] Vujović, R. (2009) *Upravljanje rizicima i osiguranje*, Univerzitet Singidunum, Beograd. str. 552

se prekida određeno pokriće, trebaju biti istaknuti odgovarajući termini između isteka originalnog rizika i pokrića koji se daje reosiguranjem.

Kupovanje reosiguranja za nepredvidive događaje. Očigledno je to da je teško prihvatiti što je nepoznato, i iz perspektive menadžera reosiguranja teško je naći podršku uprave ili top menadžmenta za troškove pokrića koji se mogu dogoditi, ali i ne moraju.[139] Kako god bilo, dužnost menadžera reosiguranja je da gleda ispred istorijskih iskustava sa štetama i istražuje nove scenarije mogućih štetnih događaja te predlaže njihovu zaštitu reosiguranjem. Neočekivani gubici traže zaštitu s obzirom na to da mogu uništiti stabilnost kompanije. Ako je izloženost identifikovana, a nije reosigurana, veliki iznos kapitala mora biti angažovan u tu svrhu.

Simuliranje različitih katastrofalnih događaja ne radi se samo da bi se zaštitila solventnost grupe, nego i da bi se smanjila nestalnost rezultata i osiguralo dovoljno riziko premije u utvrđivanju premije osiguranja.

VRSTA OSIGURANJA	MORAO BI DA KORISTI KAO MAKSIMUM	MOGAO BI DA KORISTI
Osiguranje od nezgode	Ekscedentno, XL	Kvotno
Zdravstveno osiguranje	-	Kvotno
Osiguranje motornih vozila-kasko	-	XL
Osiguranje železnice- kasko	XL	Ekscedentno, Kvotno
Osiguranje vazduhoplova- kasko	Ekscedentno	Kvotno, XL
Osiguranje pomorskog, rečnog I jezerskog kaska	Ekscedentno	Kvotno, XL
Osiguranje robe u transportu	Ekscedentno, XL	Kvotno

[139] Op. cit., str. 554

Osiguranje imovine od požara I nekih drugih opasnosti	Ekscedentno	Kvotno, XL
Ostala osiguranja imovine	Ekscedentno, SL	Kvotno, XL
Osiguranje od automobilske odgovornosti	XL	Kvotno
Osiguranje od odgovornosti u vazdušnom saobraćaju	Ekscedentno	Kvotno, XL
Osiguranje od odgovornosti brodara	Ekscedentno	Kvotno, XL
Ostala osiguranja od odgovornosti	-	Ekscedentno, Kvotno, XL
Osiguranje potraživanja (kredita)	-	Kvotno
Osiguranje jemstva	-	Kvotno
Osiguranje različitih finansijskih gubitaka	Ekscedentno	Kvotno, XL
Osiguranje pravne zaštite	-	Kvotno
Osiguranje turističkih usluga	.	Kvotno

Tabela 8 . Tipovi reosiguranja po vrstama osiguranja

*Izvor:*Dostupno na www.bobarosiguranje.net, [Pregledano 21. maja 2011.]

Utvrđivanje sposobnosti reosiguravača da plati štetu. U gotovo svim poslovima, bilo privatne ili komercijalne prirode, ništa nije toliko neprihvatljivo kao plaćanje novca za nešto što se ne vraća kao kontra usluga. U relacijama osiguravač-reosiguravač, osiguravač plaća premiju unapred reoisguravaču, i očekuje da će reosiguravač preuzeti obavezu plaćanja štete koja ima pokriće u međusobnom ugovoru. U nekim poslovima, kao što je odgovornost ili naknade za profesionalne propuste, šteta se može dogoditi mnogo godina nakon isteka ugovora o osiguranju. Pitanje je šta se događa kada reosiguravač nije u mogućnosti da plati nastalu obavezu? Postoji li bilo

kakva mogućnost da osiguravač dobije nešto od štete? Iskustvo govori da su takvi slučajevi retki. Ipak, postoje, najčešće nakon velikog štetnog događaja gde veliki broj rizika uzrokuje agregatno veliku štetu reosiguravaču. Kada se dogodi nešto takvo, ugroženi su rezultati poslovanja osiguravača. Ne samo da je pogođen jedan ugovor o reosguranju, nego su pogođeni svi ugovori cedirani takvom reosiguravaču. Zbog toga osiguravači ne gledaju samo na iznos prenesenih obaveza nego na ukupnu sliku izloženosti riziku, koja uključuje i buduće štete reosiguravača. Povrati sredstava u takvim situacijama su niski i celi proces je zakočen i otežan. Standardno reosiguravači daju ekonomske pogodnosti cedentu, što mu omogućuje da u osiguranje uzima rizike koje inače sa svojim kapitalom ne bi mogao.[140] Kako je ključ svega diverzifikacija rizika, jaka koncentracija vrhova rizika stavlja reosiguravača u istu poziciju kao i osiguravača. Za ove ekstremne situacje mehanizam reosiguranja je da se više ne prihvataju takvi rizici u reosiguranje. Čak i ako reosiguravači nude i ekonomski prihvatljive premije, cedenti moraju biti svesni da vrhovi rizika kao ozbiljne katastrofe uzrokuju akumulaciju rizika i dramatično povećavaju verovatnoću da se reosiguravač nađe u situaciji propusta.

Dakle, postoji li neki novi razlog za kupovanjem reosiguranja, odnosno koji su to razlozi koji utiču na racionalno kupovanje reosiguranja? Odgovor bi mogao biti i da i ne. Događaji od 11. Septembra 2001. i posledično velika šteta dramatično su izmenili industriju reosiguranja.[141] Nisu se, naravno, promenili svi pogledi na poslove reosiguranja, ali su rizici sami za sebe postali sofisticiraniji i kompleksniji te traže da se u obzir kod procene i ocene rizika uzme mnogo više poslovnih činilaca. Kupci osiguranja sve više traže i osiguravajuće kuće koje u pokušajima zadovoljenja njihovih potreba proširuju širinu proizvoda koje nude, istovetno operišući na sve većoj međunarodnoj osnovi. U tim procesima ocena i procen rizika postaje dominantno pitanje za osiguravajuće društvo kao kupca reosiguranja, u cilju pune procene održivog iznosa štete. Povećanjem iznosa rizika i njegove kompleksnosti ostaje da se vidi koju će ulogu u tome igrati reosiguranje u budućnosti. Odgovor je da će i osiguravači i reosiguravači u pristupu riziku pokazati više zajedništva, kako bi osigurali prihvatljivu obostranu procenu rizika, ako do njegovog ostvarenja ponovo dođe. Racionalno kupovanje reosiguranja, kao što

[140] Guatteri, M., Bertogg, M. and Castaldi, A. (2005) *A Shake in Indurance History*, Swiss Re, Zurich, str. 56
[141] Op. cit., str. 59

smo već istakli, zasigurno nije štednja na reosigurnju, nego je to odabir najboljih tehnika za evaluaciju rizika, štetnog događaja te odabir odgovarajućeg programa reosiguranja.

Činjenica da osiguravajuće kuće koje žele ugovarati velike i složene rizike, koji su najčešće iznad njihovog kapaciteta ili kapitala koji im je na raspolaganju, moraju koristiti tuđe kapacitete, odnosno moraju koristiti reosiguranje. Reosiguranje mogu koristiti na način da znaju kakve su rizike uzeli u osiguranje, kakav im je portfelj, jer će s upoznavanjem svog portfelja moći izabrati jedan od načina ili formi reosiguranja svojih rizika. Način na koji upravljaju rizicima preuzetim u osiguranje odrediće i način plasmana rizika u reosiguranje. Prema tome, racionalno kupovanje reosiguranja počinje racionalnim upravljanjem rizicima u vlastitom portfelju. Reosiguravači u svakom slučaju to posebno cene i uzimaju kao posebnu referencu osiguravača koji to tako radi.

11. ZAKLJUČNA RAZMATRANJA

Rizik je sastavni deo poslovnog okruženja društava za osiguranje, sa kojim se oni susreću u svakodnevnom poslovanju. U današnjem vremenu, usled naglih klimatskih promena, dolazi do čestih elementarnih nepogoda, sa nesagledivim posledicama, kako po same stanovnike, tako i na privredne subjekte a samim tim i na sektor osiguranja. Takvi rizici u velikoj meri prete da u potpunosti unište industriju osiguranja. Kada se na sve to nadoveže aktuelna globalna ekonomska kriza, postaje jasno zbog čega gotovo sva domaća društva za osiguranje nastoje da obezbede vlastitu likvidnost i solventnost u poslovanju putem reosiguravajuće zaštite.

Dok neke karakteristike sugerišu da je industrija reosiguranja, već zrelo tržište, to je takođe i tržište koje i dalje evoluira i samo sebe ponovo otkriva, kao odgovor na krizne situacije. Oportunistički igrači na tržištu kapitala povučeni mogućnošću većih zarada nakon katastrofe, pokazali su više nego jednom svoju sposobnost da brzo prikupe milijarde dolara u kapitalu i da ih usmere u osnivanje novih reosiguravajućih kompanija. Ali, iako tržište reosiguranja omogućuje lagan ulaz, povrat na investicije i ne mora biti tako lagan.

Postavlja se svakako neizbežno pitanje šta to omogućava opstanak na tržištu? Šta je to što kupci reosiguranja najviše cene i na osnovu čega prodavci reosiguranja stiču lojalnost? Svakako, smatramo da iscrpnost informacija, njihov kvalitet i pravovremenost, kao i održavanja stalne komunikacije sa cedentima predstavljaju snagu uspeha. Za osiguravajuću kuću, jako je važno da se može uvek osloniti na svoga reosiguravača kod preuzimanja rizika, koji su u novije vreme postali znatno kompleksniji i sofisticiraniji. Danas, osiguravajuće kuće, da bi zadovoljile potrebe svoga klijenta, nude veoma veliki dijapazon proizvoda (rizik koji preuzimaju u pokriće), koje svakako, da nema kontinuirane saradnje sa reosiguravačem u raspodeli tih rizika, sama osiguravajuća kuća ne bi mogla preuzeti.

Dakle, činjenica da, osiguravajuće kuće koje žele ugovarati velike i složene rizike koji su najčešće iznad njihovih kapaciteta ili kapitala koji im je na raspolaganju, moraju koristiti tuđe kapacitete odnosno, moraju koristiti reosiguranje. Isto tako, ne sme biti

potcenjen uticaj kupovine reosiguranja na ugovarače osiguranja kao dodatni element sigurnosti. Oni osiguravači koji ugovaraju osiguranje samo na teret vlastitog kapitala, a bez reosiguranja, teže ka tome da budu konzervativniji u tim procesima od onih koji osiguranje ugovaraju koristeći reosiguranje kao zaštitu i koristeći tuđi kapital.

Takođe, veoma je važno naglasiti da usled sve veće globalne konkurencije među osiguravačima, a usled sve veće oskudice za kapitalom na tržištu osiguranja Srbije, mnoga domaća društva za osiguranje bivaju prodata stranim osiguravajućim kompanijama, koje na taj način ulaze na tržište Srbije.

Takva privredna politika za oblast osiguranja je veoma pogrešna jer može da izazove katastrofalne posledice po nacionalnu privredu. Razlog za takvu zabrinutost leži u činjenici da strana osiguravajuća društva na tržištu Srbije, smanjuju vlastiti finansijski kapacitet, tj. samopridržaj uz istovremeno povećanje premije koju cediraju u reosiguranje, uglavnom u zemlje odakle dolaze.

Na osnovu toga, možemo zaključiti da u velikoj meri dolazi do odliva premije u inostranstvo, što može dodatno da oslabi domaću privredu. Da bi izbegli takve posledice, neophodno je zaustaviti marginalizovanje domaćih reosiguravača, te nastojati da im se omogući neometan rast i razvoj, čime bi se zaštitili od sve veće strane konkurencije.

12. LITERATURA

1. Andrijanić, I. i Klasić, K. (2002) *Tehnika osiguranja i reosiguranja,* Zagreb
2. Barlow, L. & G. (1993) *Reinsurance Practice and The Law,* LLP, London
3. Beardr, E., Pentikainen T. and Pesonen, E. (1984) *RiskTheory,* Chapman and Hall, London
4. Benjamin, B. (1977) *General Insurance,* Heineman, London
5. Bijelić, M. (2002) *Osiguranje i reosiguranje,* Tectus, Zagreb
6. Brown, H.R. (1998) *Marine Insurance Cargo Practice,* Witherby & Co. Ltd, London
7. Bugmann, C. (1998) *Proportionaland non-proportional reinsurance,* Swiss Reinsurance Co, Zurich
8. Butikofer, P. i Galey, G. (2005) *All risks in property insurance- an attempt to remove ambiguties,* Tehnical Communication Chief Underwriting Office, Swiss Re, Zurich
9. Carter, L.D. and Ralph, L.N. (2000) *Reinsurance,* Guy Carpenter, London
10. Cummins, D. i Bertrand, V. (2007) Handbook of International Insurance, Springer, New York
11. Časopis Osiguranje (2004) *Reosiguranje,* Zagreb
12. Ćurković, M. (2004) *Časopis Osiguranje,* Croatia osiguranje, Zagreb
13. Doklesić, V. (2008) *Značaj pravilnog određivanja maksimalnog samopridržaja u osiguranju,* Univerzitet Singidunum, Beograd
14. Dorfman, M. S. (2007) Risk Management and Insurance, 9th edition, Pearson, Prentice Hall New Jersey
15. Evropski put prava osiguranja Srbije posebno ugovora o osiguranju, Zbornik radova, Savetovanje, Palić, april 2008
16. Friedlos, J., Schmitter, H. und Straub, E. (1997), *Setting retentions,* Theoretical Consideration, Swiss Re, Zurich
17. Fusek, G. (2005) *Upravljanje rizikom u osiguranju,* Časopis Svijet osiguranja, broj 4
18. Gasserow, H. (1987) *Die proportionale und die nicht- proportionale Ruckversicherung,* Jauch und hubner, Hamburg
19. Gerathewohlu, K. (2010) *Ruckversicherung Grundlagen und Praxix,* Band 1

20. Golden, N. (2002) *Rational Reinsurance Buying*, Risk Waters Group Ltd.
21. Guatteri, M., Bertogg, M. and Castaldi, A. (2005) *A Shake in Indurance History*, Swiss Re, Zurich
22. Haimes, Y. (1998) *Risk modeling assessment and management*, John Wiley and Sons, New York
23. Hegglin, M. und Gieger, R. (1997) *Introduction to Reinsurance Accounting*, Swiss Re, Zurich
24. Jankovec, I. (1968) *Ugovor o reosiguranju za uporedno pravo*, Beograd
25. Klobučar, D. (2007) *Risk Management i osiguranje*, Tectus, Zagreb
26. Kočović, J. (2001) *Osiguranje*, Ekonomski fakultet, Beograd
27. Kočović, J. i Šulejić, P. (1997) *Osiguranje*, Ekonomski fakultet, Beograd
28. Lewis, C. M. and Murdock, K. C. (1996) *The Role of Government Contacts in Descretionary Reinsurance Markets for Natural Disasters*, Journal of Risk and Insurance, Malvern, PA
29. London Market Actuaries Group Paper (1990) *Reinsurance and Retentions*, London Institut of Actuaries
30. Marović, B. (1985) *Međunarodni transport, špedicija i osiguranje*, IMEO, Novi Sad
31. Marović, B. i Jovanović, S. (2004) *Reosiguranje*, DDOR Novi Sad, Novi Sad
32. Marović, B. i Njegomir, V. (2008) *Globalizacija svetskog tržišta osiguranja i reosiguranja*, Zbornik radova, 19. susret osiguravača i reosiguravača Sarajevo, Sarajevo
33. Marović, B. i Vladisavljević, Ž. (2005) *Priručnik za praksu u osiguranju i reosiguranju*, DDOR Novi Sad, Novi Sad
34. Marović, B. i Žarković N. (2009) *Leksikon osiguranja*, Beograd
35. Marović, B., Kuzmanović, B. i Njegomir, V. (2009) *Osnovi osiguranja i reosiguranje*, Princip Press, Beograd
36. Mayers, D. and Smith, C. (1990) *On the Corporate Demand for Insurance: Evidence from the Reinsurance Market*, Journal of Bussiness, University of Chicago Press, Chicago, IL
37. McGuinness, J. (1970) *Principles and Pertinent Facts*, Quarterlz Letter from Nederlandse Reassurantie Groep

38. Milikić, N. (2005) *Upravlajnje prizikom procene maksimalnog samopridržaja,* Ekonomski fakultet, Beograd
39. Mrkšić, D. (1999) *Osiguranje u teoriji i praksi*, Alef, Novi Sad
40. Njegomir, V. (2009) *Tradicionalni i alternativni transferi rizika kao oblici upravljanja rizikom osiguranja,* Fakultet tehničkih nauka, Novi Sad
41. Pak, J., Jeremić, Lj. i Barjaktarović, L. (2012) *Osnovi osiguranja,* Univerzitet Singidunum, Beograd
42. Pak, J. (2011) *Pravo osiguranja,* Univerzitet Singidunum, Beograd
43. Rašeta, J. (2005) *Finansijska i aktuarska matematika*, Fakultet za finansijski menadžment i osiguranje, Beograd
44. Rašeta, J. (2006) *Prilog ispitivanju karakteristika portfelja osiguranja, Finansije, bankarstvo, revizija , osiguranje-časopis za teoriju i praksu,* Fakultet za finansijski menadžment i osiguranje, Beograd
45. *Reinartz, R. C. (1968) Property and Liability Reinsurance Management,* Fullerton Mission Publishing Co
46. Reinsurance Association of America (2003) *Fundamentals of Property Casualty Reinsurance: With a Glossary of Reinsurance Terms*, Washington, D.C.
47. Rejda, E.G. (2003) *Principles of Risk Management andInsurance,* Addison WesleyInc, USA
48. Schmitter, H. (2001) *Setting Optimal Reinsurance Retentions, Tehnical Communications,* Chief Underwritting Office, Swiss Re
49. Simović, T. i Vujović, R. (1997) *Osiguranje kao faktor energetske sigurnosti, Zbornik radova sa savetovanja „ Mogućnost razvoja energetike na pragu XXI veka u svetlu društveno- ekonomskog razvoja Jugoslavije*“, Savez ekonomista, Beograd
50. Službeni glasnik RS, Zakon o osiguranju, član 2., br. 55/04 i 70/04
51. Spuhler, J. (1999) *Environmental Insurance for Enterprices*, Swiss Re, Zurich
52. Trieschmann, G. (1998) *Risk Management and Insurance,*South-Western College Publishing
53. Usklađivanje osiguranja Srbije sa sistemom osiguranja Evropske Unije, Zbornik radova, Savetovanje, Palić, april 2007

54. Vaughan, E. and Vaughan, T. (1995) *Essentialns of Insurance,* A Risk Management Perspective, John Wiley & Sons Inc, Canada
55. Vujović, R., Jovanović, A. S. i Todorović, J. (2003) *Unapređenje metoda upravljanja rizikom u industrijskim postrojenjima*, Tokovi osiguranja, broj 1-2,
56. Vujović, R. (2009) *Upravljanje rizicima i osiguranje,* Univerzitet Singidunum, Beograd
57. Vukićević, S. i Vujović, R. (1995) *Mesto, uloga i razvoj preventivnog inženjeringa u funkciji smanjenja šteta, Zbornik radova sa savetovanja „Preventivni inženjering u funkciji smanjenja šteta“*, Preving, Beograd
58. Wassmer, L. (2000) *Contractors All Risk Insurance,* Swiss Re, Zurich

Inrernet:

59. www.alliancere.net
60. www.asa-osiguranje.ba
61. www.bobarosiguranje.net
62. www.dunav.co.rs
63. www.efzg.hr
64. www.krajinaosiguranje.ba
65. www.lloyd’s.com
66. www.munichre.com
67. www.oecd.org
68. www.osiguranje.online.rs
69. www.pravo.unizg.hr
70. www.reosiguranje.com